Број 88. У Новом Саду, у суботу 25. априла (8. маја) 1909. Година XLIV.

»Застава« излази сваки дан два пута, а недељом и понедељником једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 2 кр. 70 пот. за четврт године 8 круна. Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 3 кр. 26 п. на четврт године 9 кр. 75 пот. — За Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: за пола године 2 круне, на целу годину 4 кр. а за стране земље годишње 6 круна 50 пот.

Поједини вечерњи бројеви стају 10 потура.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

(Вечерњи лист.)

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА у РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 пот. сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Ј. Т. Чавића Администрација »Заставе« налазе се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 20

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији »Заставе«.

Рукописе не враћамо.

Поједини вечерњи бројеви стају 10 потура.

Чек-конто 12008.

Министарска криза у Угарској.

Министарска криза вуче се доста лагано. Краљ хоће, да чује све истакнутије политичаре, председнике прошлих влада, вође странака и главније политичаре.

Вести, које до сад продиру у јавност, само су надуване. Чим их човек боље разгледа види, да су и празне и непоуздане. Многи н. пр придају велику важност томе, што је краљ прво позвао грофа Андрашија, па тек онда председника сабора и горње куће и траже по томе да погоде шта ће бити у будућности: Кога политичара прими краљ пре, а кога после.

Председник угарског сабора Јушт још је највише примио о својој аудијенцији код краља. Краљ га је, вели, примио лепо, пажљиво саслушао и рекао му је, да се још врло добро треба промислити пре но што се реши. Из овог Јушт закључује, да краљ још није тврдо решио, да се одупре оснивању угарске банке.

На ову претпоставку товаре други чин. Краљ је изјавио отворено и Кошуту и Апоњију, а и другима већ раније, да за сад никако не може да се сложи са оснивањем самосталне угарске банке.

Ко не зна одговоре у целости, шта је претходило овоме или ономе, томе је врло тешко, да још данас дође на чисто с оним, шта се све може догодити. Ми с тога и не желимо да моримо своје читаоце са свима могућим и немогућим вестима и претказивањима. Немамо за то ни места у нашем листу.

Ми у ствари ове кризе остајемо при оном, што смо више пута наговестили. Ову велику ствар, не могу одлучивати ситни разлози и мале смицалице. Ову ће ствар да реши на крају велика политика.

После скорашње погодбе између великих сила и наше монархије, остала је многа жаока. Та погодба је расветлила као муња оно, што је у будућности. А то је брзи, врло брзи судар између Немачке и Енглеске, па онда вероватно и судар оних, који су у држави

На једној и на другој страни.

Исто тако је сигуран судар између два савезника: Италије и Аустроугарске Италија је убезекнута брзином тога судара и врло нагло се оружа, да нас достигне. Данас нико не говори о рату, али он је ближи но што многи мисле. И стање је у истини опасније но европски мир, но што је изгледало пре неколико месеци.

У овакој ситуацији нема сумње, да ће круна учинити све могуће, да не дође у Угарској до јаког покора. А до тога би дошло, кад би се одгурнула у страну она странка, која је данас најјача у сабору и у мађарском народу.

Ко с тога гледишта посматра догађаје, томе ће бити јасно, да све данашње писање бечких листова и њихових помоћника има једну цел: — Да омекша мађарску независну странку. У том ће правцу бити још много покушаја, можда ће у крајњем случају доћи и каква привремена влада, али то све у цели, да мађарска независна странка што јаче попусти.

И онда ће доћи до погодбе. Не питајмо докле. Али ова данашња криза решиће се по свој прилици тако. На решавање њено слабо ће упливисати: Шта ће ко рећи краљу и шта ће овај или онај политичар да подмене једној или другој странци.

Нови Сад, 25. априла.

Прешни предлог проф. Масарика У јучерашњој седници аустријског сабора поднео је чешки заступник Масарик прешни предлог у ствари загребачког велеиздајничког процеса. У предлогу се каже:

Сва европска штампа бави се загребачким процесом. И јавно мишљење свега цивилизованог света сложно је у суду о том процесу. Зато се не ће повредити ништа, ако аустријски сабор са гледишта човечности подигне свој глас и осуду над тим процесом Но и важни и актуелни политички разлози говоре за то, да се претресе политичко значење овога процеса. Оптуженици у загребачком процесу оптужују се ради велеиздаје Оптужница тврди да се хтело оцепити од монархије Јужну Угарску, Славонију и Хрватску, нарочито оне делове, у којима обитавају Срби. И да је насилни, велеиздајнички револуционарни покрет само овим процесом и анексијом Босне и Херцеговине „изнен ђен“ и осујећен. Затим тврди оптужница, да је цели овај покрет потстакнут и вођен директно од краља Србије и српске владе. А све је то поткрепљено познатим Настићевим „Револуционарним Штатутом“, по коме спадају у револуционарни покрет и неке аустријске покрајине. О томе је у аустријској јавности већ било речи. И подигнута је оптужница, да и словенски крај Аустрије стоји са Београдом у револуционарној вези и денунцирани су чак и неки заступници аустријског сабора Кад се узме све ово у вези са загребачким процесом, он добива тада своје нарочито значење за аустријски сабор. И његова је дужност да ту важност у вези са питањем анексије Босне и Херцеговине што тачније испита и претресе. — Влада се о овим разлозима анексије није изјавила. Дужност је парламента, да ову ствар пречисти, с тога ставља предлог, да одбор за анексију скупи све доказе, који говоре о некаквом револуционарном покрету на југу монархије, и да резултате свога испитивања поднесе што пре аустријском сабору. —

О овом прешном предлогу професора Масарика проговорићемо опширније.

Смицалице у епархији темишварској.

Када је епархијска управа темишварска морала да распише изборе за епархијску скупштину, мучила је силну муку. Знала је да нема већину и да јој је одзвонило

Ипак јој је остао врачак наде, а то је, да у смицалицама и незаконитостима тражи спас.

Што се све иза брда ваља, то ми на равно не можемо знати. Какве су смицалице измишљене за сваку општину, са каквим незаконитостима ће нас та господа изненадити, то ћемо још видети Пријатељи народа нека буду спремни на све и нека буду мудри и одлучни. Ми овде хоћемо да додирнемо две ствари. Број изборника и привремена заступства у појединим општинама. О овоме је већ писано у „Застави“, но ја хоћу да изнесем цел тога и смер тога.

Пре три године, дакле при прошлим изборима за епархијску скупштину, имали су алмажани у епархији темишварској такође у својим рукама већину. И онда су решили, као и све друге епархије, о броју изборника једно, сад ти исти људи при новим изборима решавају друго Они су узели све општине, окретали их, превртали их, па су број изборника одредили по оном начелу, како то њима годи. Нису се осврталн на закон, нису се осврталн на праксу, ни на оно што су радили пре. Они увек све то бацају на страну, па раде како је кад по њих боље.

Но не треба сметнути с ума, да алмажани имају при овом главни план. Не рачунају они да ће их та смицалица извући из блата Они рачунају на сударе, на забуне које ће настати усљед тог њиховог решења. Једна ће општина учинити ово, друга оно, па ће при избору епархијске скупштине доћи до лома. А то њима треба. Забуна по сваку цену.

Међутим се мора наћи излаза. Ако која општина изабере и онолико изборника као до сад, може онај сувишан увек отпасти. А отпада увек онај, који је последњи на листи. Но то ће се тек на дан избора епархиских скупштинара показати: шта ће и како ће.

Исто тако смерају алмажани створити забуну тим: што ће бирати изборнике и у оним општинама, које имају скупштине. А закон даје то право само скупштини. Наша уредба јасно прописују: како морају бити објављене скупштине? Колико чланова мора бити у скупштини па да буде скупштина способна да ради закони то. Дакле скупштина и где постоји мора се држати реда, па да може радити, а како може место ње бирати неко друго тело.

Привремено заступство не потиче из општине. Црквена скупштина бира изборнике у име општине. Њу су бирали општински бирачи. Али ко бира привремени одбор? Нити бирачи нити скупштинари, нити ико из општине. Тај привремени одбор, то привремено заступство није орган општински. Тај одбор је именовала епархијска власт. И тај одбор врши по невољи у општини управу у име епархијске власти. Та га је власт поставила.

Према томе: Све може управни одбор пре да ради, но да бира изборнике, који ће бирати епархијске скупштинаре. Јер узмите у рачун ово: Епархијски административни одбор бира привремени одбор. И може ли сад тај исти привремени одбор да учествује ма и посредно у избору епархијског административног одбора. То би било: Узајамно се бирају и лижу. Он ме је поставио, а ја да га бирам. И то: — у име народа, у име општине.

Добро знају сви чланови тих привремених одбора, да они немају право избора. А ако их гурају на то алмажани, чланови тих привремених одбора, чине то на своју руку и на своју одговорност. И како ти одбори бирају изборнике, или ако се ти изборници појаве на место избора, учиниће то само у рђавој намери, да створе забуну. И не би било право, не би било законито, кад они после не би одговарали зато Имамо и параграфа и власти, да казнимо оне, који изазивају неред по автономији. Јер да неко изиграва народну тековину, која је стечена крвљу, и тешким радом, то се не може дозволити некажњено.

Пад угарске владе.

Под овим натписом доноси румски „Радикал“ следећи чланак:

Угарска коалициона влада дала је оставку. То се догодило због самосталне угарске банке.

Како је текла ова ствар, познато је. Кад је дошло до тога, да је мађарска независна странка, а она има већину, тражила самосталну банку, онда је изјавио краљ, да због унутарњих и спољних прилика, он не би потврдио законски предлог о самосталној угарској банци. Но треба имати на уму и то, да ни мађарска устав на странка, па ни мађарска пучка странка, нису за самосталну угарску банку. Бар не сад јер држе, да се сад то не би могло извести Дакле по томе је криза и оставка угарске владе дошла из два узрока. Прво, што сама коалициона угарска влада није сложна у питању банке, а друго, што краљ није сад за то, и због унутарњих и због спољних прилика.

Шта ће сад наступити, то је велико питање, али је сигурно, да се ова ствар кроз дуже време неће коначно расчистити Мађарска независна странка има већину у сабору, те ће због тога доћи до борбе између Пеште и Беча.

Настаје питање: како ће се држати Хрватска и Славонија у овом питању? Једно је јасно, да Угарска и Хрватска и Славонија имају у ствари независне банке заједничке интересе. Сваком је јасно, да Аустрија економски исисава и Угарску и Хрватску и Славонију. Угарска и Хрватска и Славонија у том су погледу везане. Имају једнаке законе. Заједничка банка са Аустријом и ђумручка заједница са Аустријом, убијају економски у главу и Угарску и Хрватску и Славонију. Сасвим је природно, да у овом погледу Хрватска и Славонија не би могле у овим питањима да стану уз Аустрију. То би значило пуцати на своју рођену кућу и на своје рођене синове, јер је у тој кући и Угарска, с којом данас Хрватска и Славонија није у добрим односима

С друге се стране мора признати, да је Хрватској и Славонији тешко, да прискочи Угарској у помоћ, јер су правилне везе скоро покидане. Зато је може бити др. Б. Медаковић и изјавио у Пешти, да посланици из Хрватске и Славоније неће у овом питању да заузму никакав положај.

Не чинити ништа, стати у страну у оваквом, великом, важном судбоносном питању, није права политика. Ко се извуче, тај се не рачуна, нема га. С тога ми и држимо, да у току борбе неће посланици Хрватске и Славоније моћи дуго остати у таковом положају. Не може бити ни тамо ни овамо. Мораће ил тамо, ил овамо

Понављамо, да је положај тежак Али баш зато би прави политичари морали наћи излаза и из таквог положаја. Само за ситничаре изгледа да таквог положаја нема.

Изјавава др. Б. Медаковића може се и мора се узети као привремена. У првом часу било му је тешко и било је хрватско српској коалицији тешко да се реше десно или лево. Али ће се доцније морати решити Српска народна радикална странка је на чисто Она ће водити и води борбу са Угарском владом о правима своје домовине. Али баш зато, што има у првом реду на уму права своје домовине, не може да стане уз заједничку банку с Аустријом, јер та заједничка банка љуто штети не само интересе Угарске, него и интересе Хрватске и Славоније.

Ово је начелно. А у појединостима како треба да изгледа та „самостална банка“ и како треба да су у њој заступљена права Хрватске и Славоније, то је друго питање. Та се права морају осигурати. Да је и др. Б Медаковић у овом правцу учинио изјаву у уме хрватско српске коалиције, било би много јасније и политичније

Реч у своје време.

Из велико-кикиндског протопрезвитерата.

На прагу су избори изборника за избор епархијских скупштинара, приближују се озбиљни дани разрачуна српског народа и свештенства са досадашњом управом епархије темишварске. Српска пословица вели: „Конац дело краси“. Па каква су добра дела учинили ти назови усрећитељи алмажани у овој епархији кроз толики низ година владавине њихове? Како су делили правду и истину, како ће одговарати за дела своја пред богом и народом? То су питања, на која треба ствар но непристрасно одговорити. По учењу демократизма, „у автономији на земљи све треба да је народно“. И сваки искрен пријатељ народа тако мисли и тако жели. Али не мисле тако алмажани, који су да нас били неограничени господари у епархијској управи, јер тако што не иде ни у рачун њихових породичних интереса. И сваког истинитог родољуба, коме је интерес народни највећа светиња, до дна душе заболети мора, гледајући како је до садања управа у епархији темишварској била скроз неспособна, скроз неродољубива, да води кормило једне тако важне установе као што је епархијска управа, и то још на мртвој стражи Српства Нека наведу и једно важније дело, које су за њихове владавине учинили на корист и напредак народа, па ћу им се поклонити. Али не могу, јер су читав рад свој употребили на напредак својих личних породичних интереса. Па друкчије није могло ни бити, када су ти назови демократе алмажани или бог зна како се зову или како ће се звати кидисали на све оно што је слободноумније, што је поштеније у овој епархији. И у томе гадноме послу, нису бирали средства, да до циља дођу. Напротив награђивали су оне, која су их као тренутне и свечане родољубе до неба уздизали, и у томе се највећма одликовали и колико назадњака свештеника, који су мењали сваки час своја начела, само да не испадну из управе епархијске, где су се већ затекли. А осталима, част изузетцима, на жалост, запушили уши и уста да не чују, како им прете, како их свакојако називају. А већ време је, да се баш свештенство ослободи тираније неколико назадњака, време је, да баш свештенство открије лажно проповедање им и себичне жеље. У интересу општег нашег народног напретка не сме се ништа прећутати баш овде у овој епархији, где је овладао трулеж, себичност неколико породица, које једино ведре и облаче, које сматрају ову област за њихов пашалук. Ту није било савесног надзиравања по едних црквених општина, ту није ни било унапређења народног интереса како моралног, тако и материјалног Зато су и претрпеле многе општине моралног и материјалног уштрба које данас већма него икада вапију за помоћ против угњетача, против силеџијства неколико штребера. Овладала беше таква поквареност, трулеж и зло у овој епархији, да се сваки слободоумнији човек, био световњак или свештеник, згрозити морао на неправду две три недостојне породице, које су то чиниле једино на рачун свога опстанка и даљег пашовања. И ко се поштеним средствима борио, одважно истрајно и јуначки, ко их је смео ипак жигосати, тешко томе, особито ако је свештеник. Добио је бефел, да се мора селити из њихове царевине или бити њихов. Примера ради навешћу само то, да је вожд њихов попретио једанпут „да или морамо бити њихови или смрт“.

И таква је поштена борба тих дин душмана. Као фарисеји и језуите ако је могуће милом, а ако не, а оно силом, прибављали су важност њиховом демократском начелу. Нечовечно, дивљачки хтели су упропастити будућност својим, путем епархијске власти, потчињенима, као да су им начелни противници највећи злочинци.

И таква неправда, такво опсенарство не може бити дуга века, јер је лаж магла, коју разбија зрак сунца народне истине и правде. А неправда је слаб ослонац и ко на њу наду полаже, тај пропада Тако мора бити и са алмажанском странком, странком две три породице И њихову лаж, неправду хоће сунце народне истине као маглу, да разбије, јер доста се трпела њихова поквареност и трулеж. Не треба се чудити њиховом будућем поразу, суд народни је споран али достижан Доста нам је вашег дражења, вашег нерада на пољу народног напретка Доста сте радили за ваш породични интерес Праведно, искрено деланье радикалне странке, за ово мало времена, ухватило је махом свуда корен поверења у народу у овој несретној епархији, напредни рад радикалне странке једино народне странке за ово неколико година, превазилази рад неколико деценија, рад осталих странака. Т ј поштен, непристран рад, заталасао је и одушевио је народ и у протопрезвитерату велико-кикиндском, јер је провидио себичност, насиље тих лажних пророка у Великој Кикинди, који су своје речи и намере навек завијали у маглу, да могу у мутноме б ље ловити.

Зато народе српски! У интересу свога напретка приликом избора изборника и епархијских скупштинара бирај оне људе, који ће својим знањем, чистим карактером, постојаном одлучношћу и неокаљаним родољубљем хтети, смети и умети стати на браник твога народног права и интереса. Осведочили смо се, да су алмажани за то неспособни, јер они су бранили само своје породичне интересе, те за љубав својих породичних интереса чинили су стотину неправди и безакоња.

Дакле доле с њима као недостојнима. Бирајмо људе, који ће искрено од срца радити, само за опћи интерес народни, који ће љубити правду и истину и који ће смети здерати образину неколицини штребера велико-кикиндских.

Озбиљна времена наступају Не треба оклевати. Скупимо се сви сложно у један табор против непријатеља народног интереса. Боримо се за срећу, за добро народно и у тој поштеној борби помоћи ће нам и Бог.

Рекох своју. А на народу је, да при изборима каже своју.

Пријатељ народа.

Политички преглед.

Оружање Италије. Последњих дана већао је талијански сабор о војном талијанском прорачуну и о изванредним војним кредитима за наоружање Италије. У свему је одобрено 418 милијона лира (круна) ванредног кредита. Велики део тога новца употребиће се за утврђење северне талијанске границе и млетачке тврђаве, од које мисле Талијани, да направе ратну луку првога реда. Остали новац ванредног кредита употребиће се за оружје. Што се тиче ратне морнарице, Талијански је сабор закључио да се у Јадранском Мору мора одржати надмоћ талијанске морске силе. Предвиђена је градња шест бојних бродова најновијег типа дредноута

Осим тога повећаће се и реформирати копнена талијанска војска. Број војника повећаће се преко пола милијона, тако да ће Италија у најближој будућности претстављати војничку снагу од близу два милијона ратника. А да се то што лакше проведе и са што мање материјалне штете, увешће се двогодишња обавезна војничка служба

Ово грозничаво спремање и оружање Италије, која је до сада много штедила са војним издатцима, не показује баш најбоље намере наших верних савезника. У тврђивање северних граница Италије, за тим утврђивање Млетака и стално одржање надмоћности у Јадранском Мору, уперено је једино против нас.

Догађаји у Турској. Услед најновијих догађаја у Турској смерају Младотурци да изведу преустројство турске војске. То се мора извести у интересу умирења Турске као и у интересу оздрављања растрованости у турској војсци. — Цариградски војни кор већим је делом већ распуштен.

Утврђено је приликом преслушавања првога секретара бившег султана Шивадбеја да је Абдул Хамид и давао упутства и приређивао немире у покрајини

Још се јавља, да је ратно министарство наредило мобилизацију 40 батаљона, да се одржавају мир и ред у неким покрајинама Мале Азије.

Суђење због велеиздаје.

Расправа од среде, 22. априла. (5. маја)

— ЧЕТРДЕСЕТ ЧЕТВРТИ ДАН. —

Преслушава се тридесет осми сведок Никола Чича дечко од 13 година, Србин. Он је испитиван о једном писму, које је

носио на пошту за учитеља оптуженог Трбуховића. Ствар је у овом Сведок парох Шепа пријавио је Трбуховића, да је сам поднео држ одветништву против себе казнену пријаву, само да може осумњичити Шепу ка денунцијавта. Шепа је у истрази рекао, да је он видио то Трбуховићево писмо, кад га је Чича носио на пошту. Оптужени Трбуховић одлучно пориче, да је поднео такву пријаву против самог себе Већ мисли, да је Шепа изменио његово писмо са пријавом, коју је он саставио и поднео. — Чича каже, да не зна, на кога је писмо било адресирано. А у истрази је рекао, да је било управљено на државно одветништво.

Претседник: Али ти си потписао истражни записник.

Сведок Чича: Мени је г судац рекао, да тако напишем

Даље приповеда, како га је срео парох Шепа, кад је ишао на пошту. Он му је узео писмо и разгледао га, а онда га дао натраг. Питао га је, чије је то писмо, а он му је рекао, да је Трбуховићево — На преслушање ишао је заједно са Шепом, а онда је спавао код њега. — На питање дра Хинковића вели, да је Србин и да је и његов отац Србин. — Капут, што је на њему, добио је од Шепе ради пр слушавања. Оцу је рекао Шепа, да му даје тај капут „ни за плаћу ни за враћу.“

Оптужени Трбуховић вели, да је оно писмо, што га је дао дечку, било адресирано за Америку Како је од тога писма могла постати казнена пријава државном одветништву то ће разјаснити Шепа, који је сигурно изменио писма.

Тридесет девети сведок Никола Крамарић приповеда само о оном говору опт Петровића о старој влади. Иначе не зна ништа друго да искаже и извињава се, да је болестан. Не зна разлику између Срба и Србије

О том истом Петровићевом говору приповеда и четрдесети сведок Санко Матијевић Не зна ништа друго.

Четрдесет први сведок Марија Срића вели да се сељаци у Топуском називали пре православнима, а сад су свесни Срби. Зна за састанке код Лукача. Једно три месеца дана, пре истраге против оптужених Срба, чула је, где се говори да ће ово бити српски крај, којим ће завладати краљ Петар. Од једног кондуктера је чула, да је он чуо од сељака, како ће се Црна Гора сложити са Србијом и ударити на нас — Прича затим о разговору између две женске. Једна је рекла, да се њојзи већма допадају Србијанци, а другој се већма свиђали ови из „Мале Србије“. (Смех).

Бранилац др. Хинковић: Зашто ви називате оптуженике великосрпским пропагаторима?

Марија Срића: Ја не терам политику. Ја држим зато јер се после њихових агитација почела ширити Србија.

Др. Хинковић: Како ви то мислите, да се Србија почела ширити?

Марија Срића: Мислим Српство, српска идеја.

Др Хинковић: Па то је нешто сасвим друго!

Оптужени Орешчанин вели, да му је чудновато, што против њега сведочи цела фамилија Срића, само не сведочи Стјепа Срића, сестра Маријина. То му је жао. Јер је уверен, да она не би ништа сведочила против њега.

Преслушава се четрдесет други сведок Иван Срића. — Приповеда, како је оптужени Орешчанин учио у школи децу да су Срби и тумачио им историју народа српског. — Не каже ништа друго, само набраја разне псовке, којим су грдили „православни“.

Др. Хинковић: А колико је било у школи и српске деце, а колко хрватске?

Сведок Срића: Хрватске 2 - 3, остала српска.

Оптужени Лукач пита га, да ли признаје Србе у Хрватској и Славонији.

Сведок Срића: Не признајем.

Претседник: То не спада овамо.

Бранилац др. Поповић: То је најважније питање у овој расправи.

Четрдесет трећи сведок Марко Видовић приповеда о говору оптуженог Петровића у задружној кући. Каже, да је рекао, како се треба чувати бечке политике и бечкога краља. А православни су му, вели, викали на то: — Живио краљ Петар! — За све друге поклике вели, да су били само онако у шали. (Смех).

Оптужени Петровић вели, да овај сведок додаје његовом говору оно, што до сада ни један сведок није рекао. Тако на прилику, како је бајаги рекао да је боље чувати турске козе, него ли служити бечкога ћесара.

Сведок Видовић се поправља и вели да није то чуо од Петровића, него други тако говоре.

Оптужени Петрокић каже, да је без број пута позиван на одговорност ради онога свога говора. Ради тога била је против њега поведена истрага, па обустављена, а сад опет мора да одговара стотину пута на питања о том и да се брани од исказа сведока Тако шта не може се, вели, догађати ни у једној културној држави, осим код нас.

Претседник: Зато сте валда и хтели да одете у Србију, Јел те? Тамо је лепше

Др. Поповић: Како? Зар је Петровић хтео да иде у Србију? Па то не пише у оптужници

Претседник: Ви имате да ћутите. Ја вас не питам.

Четрдесет четврти сведок Никола Абрамовић говори о истом Петровићевом говору у задружној кући. После његовог говора чуо је, да се викало: „Капут“!, али не зна коме се викало. Не зна ништа друго.

Преслушава се четрдесет пети сведок Ђуро Цревар, трговац у Топуском. Вели, да у Топуском није требало пропагирати Српство, јер је оно тамо одавна познато. Тумачи своје писмо, кога је писао оптуженом Јоци Орешчанину. Онако исто, како га је протумачио оптужени Адам Прибићевић и Јоцо Орешчаним. Оно, да ће „раскринкати“ А. Прибићевића значило је, да ће изнети превртљив рад и мишљење А. Прибићевића с обзиром на оптуженог Лукача. и ништа више.

Претседник јавља, да сутра неће бити расправе ради православног благдана (Ђурђев дана), пошто су сви оптуженици православни.

Оптуженици: И Срби.

Претседник: Ја велим православни. — Опомиње их, да се владају пристојно.

Вести из места и са стране.

Судска расправа против „Браника“.

Данас пре подне одржана је при новосадском судбеном столу јавна расправа против Јанка Перића одговорног уредника „Браника“ због чланка: „Кога су радикали изабрали за патријарха?“ Овај је чланак изашао после Змејановићевог избора у „Бранику“ У томе чланку оклеветана је гђа Зорка Јовановић рођ Дотлић на врло гадан начин, те је због садржаја истог чланка речена гђа покренула против Јанка Перића као одговорног уредника „Браниковог“ преску парницу. Због кратке времена доносимо у кратко резултат те расправе, по коме је Јанко Перић због *клевете осуђен на месец дана простог затвора и на 200 круна глобе или дуљих 15 дана простог затвора и на сношење парничких трошкова у износу од 200*

Увређену странку заступао је на суду вршачки адвокат др Коста Хаџи, а оптуженога је бранио др. Миливој Поповић адвокат из Н. Сада.

О овој занимљивој расправи проговорићемо опширније у идућем броју.

Сведоци у парници др. Жарка Миладиновића.

Јављају нам из Митровице, да долази казнени истражитељ Мирко Кошутић из Загреба тамо, да настави испитивање сведока у казненој ствари дра Жарка Миладиновића и да су на преслушање позвани за 15. маја т. г неки, а међу њима, поред злогласног Јована Бакића, др Владимир Чобанић, митровачки адвокат и либерал.

Умоболан дечко на шинама.

Јављају из Сегедина, да је на жељезничким шинама између Сађмаза и Дорожме у понедељак увече, пре доласка воза из Темишвара, један жељезнички стражар чуо неку дреку. Одмах узме лампу и пође тамо одакле је плач чуо и нађе недалеко од стражаре једног дванајстогодишњег дечка, увијеног у крпама, који је од кише и зиме дрхтао. Озеблог дечка поведе у стражарницу и да му да се поткрепи Затим га ослови, но дечко ништа не одговори, него се баци на земљу и почне јаукати Кад је стражар то видео јави полицији у Сегедин на шта је наишао и ова дође и дечка са собом поведе, те се у полицији испостави, да је дечко умоболан. Сумња се да су га његови родитељи на шине изложили, да би се од њега спасли. — За немилостивим родитељима трага полиција.

Краће Цигана.

Јављају из Капоштара, да су у селу Шомођ-михалду у суботу у вече Цигане похарали благајну, вредносне папире и уложну књижицу тамошње политичке општине. До новца и осталог су дошли тако што су Вертхајмову касу из бележничког звања изнели у врт и обили. Обијена каса је остављена, а сав новац и остало што је у каси било однето. Вредност покраденог износи више од пет хиљада круна Исто тако су Цигани похарали и бележничко звање у Михарду, и жељезничку станицу у Сентјакобу, где је жељезнички шеф једног лопова на земљу оборио, увезао и предао полицији, која непрестано трага за сукривцима.

Ухапшен варалица

Престоничка полиција је јуче ухапсила Сигфрида Ширтелтауба, главног варалицу, који је врло многе људе преварио на тај начин, што је од појединаца измамио веће своте новаца, под тим условом, да ће им под утецајем протекције израдити неке ствари. Да би му занат боље ишао присвојио је себи грофовско име и носио се врло лепо. Тако је Ширтелтауба јуче ухватио једног фабриканта из Немачке, те је примивши од њега овећу суму новаца њему обећао да ће му у министарству израдити неку ствар. У истом тренутку кад се је Ширтелтауб хтео растати са својом жртвом приступи му детектив, позна га и ухапси. На Ширтелтауба се већ поодавно сумњало и за њим трагало пошто је у престоници он већ од дужег времена варао и новац измамљивао.

Погинули од електричне струје.

Из Париза јављају овај несретни случај: Поред пруге електричне жељезнице играо се у прошли понедељак један дечко од 8 година, и ловио кукце Трчећи за кукцима приближио се су више електричном кабелу, који иде одмах поред пруге и снабдева штације електричним светлом. Чим се дечко дотакнуо ногом тога кабела, јаукнуо је и пао мртав на земљу. Неки је човек приметио кад се дечко срушио и дотрчао да му помогне и да га спасе Али се из неопрезности и он дотакнуо кабела и погинуо. Исто тако настрадао је и један радник, који је обојици несрећних људи хтео да помогне. И тако су у тили час погинули од електричне струје три особе. Напослетку су дошли ватрогасци, пререзали кабел, и пренели све три жртве електрике у паришку мртвачницу

Сукоб бродова.

Пре неколико дана сукобио се у Јадранском Мору брод „Салома“ са талијанском једрењачом „Санта Кроче“ Сукоб се десио недалеко Млетака. Једрењача „Санта Кроче“ долазила је из Сицилије и натоварена је била Фосфором. Три сата после сукоба потонула је једрењача, а 7 људи, што је било на њој, спасло се на „Саломи.“ Међу путницима на „Саломи“ остало је иза сукоба неколико особа лако рањених. Штета, коју је претрпила „Салома“ рачуна се на 5000 круна, а једрењача „Санта Кроче“ вредила је са својим Фосфорним товаром преко 80.000 круна.

Женска разбојничка ч та.

У селу Кургину (у руској Пољској) ухваћена је и ухапшена недавно једна старија жена по имену Самаринов са њене две кћери и седам других сељакиња Осумњичене су ради разних грабежних уморстава Те су жене поубијале најпре своје мужеве, а онда се дале на разбојнички живот Дочекивале су и нападале нарочито на трговце, који су њиховим крајем пролазили. Полиција је установила, да је та женска разбјничка банда учинила до сад двадесет и шест тешких злочина.

Одговорни уредник: Константин Брадваровић

Јавна захвала.

Господи и браћи Србима, који су ме подпомогли, поново се захваљујем. Уједно јављам, да сам у Ст. Кањижи, под својим именом и самосталним руководством, мануфактурну и шпецерајску трговину отворио.

Остајем с особитим поштовањем.

Милош Турнаић.

Јавна захвалност.

Свој господи и пријатељима, који ми у мојој преголемој жалости своје саучешће усмено и писмено, за мојим нигда незаборављеним сином

МИЛАНОМ СТАНКОВИЋЕМ

изјавише, као и свима, који га до ладног гроба одпратише, наиме преч. свештенству г. г. Н. Малешевићу, Васи Јанковићу, Леониду Бугарском и Митрофану Видаковићу, као и славној управи и г г. чиновницима „Српске задруге за међусобно помагање и штедњу“ у Новом Саду, даље српској трговачкој омладини новосадској, српском певачком друштву „Невену“ из Новог Сада, српској академској омладини из Новог Сада, српској „занатлијско-ратарској читаоници“ из Новог Сада, и свима другима из Новог Сада, те из места и из целе околине, изјављујем овим путем моју најтоплију захвалност. Нарочито хвала нека је г Стевану Милином у Задру, који је својим прилогом фонду „Српске Зоре“ име Милана мога овековечио.

У Каменици на Ђурђев-дан 1909.

Ожалошћени отац:

583 1—1 **Драгутин Станковић.**

ХРАСТОВЕ ДУГЕ

сува, изврсна роба

до 25.000 акова

има на стоваришту у Обреновцу и продаје франко савска обала.

495 6—8 **Радомир Матић**
трговац
Обреновац (Србија)

ПРАКТИКАНТА!

са лепим рукописом, који је свршио трговачку школу а вичан је српском немачком и мађарском језику тражи

СРПСКО ТРГОВАЧКО
удружење д. д.

546 2—3 **Нови Сад.**

Ад. бр. АО. 1056/230 ex 1909.

СТЕЧАЈ.

1.) На место бележника епархије бачке. Са тим местом скопчана је плата од 1800 круна годишње. Компетовати могу свршени богослови, који су по могућству и правници.

2.) На место епархијског фискала. Са овим местом је скопчана плата од **600** круна годишње (У прошлом броју је погрешно штампано 1600 круна.) Компетовати могу активни адвокати.

Компетенти на оба ова места имају своје инструјисане молбе упућене епархијској скупштини бачкој поднети овом одбору најдаље до 9. (22.) маја 1909 год. укључно.

Из седнице епархијског административног одбора бачког, држане у Новом Саду 18. априла (1. маја.) 1909.

561 1—1 **Претседништво**

Женски чиновник

који је више година радио при **КЊИГОВОДСТВУ у НОВЧАНОМ**

заводу

тражи место. Обратити се треба на администрацију »Заставе«.

580 1—3

Хотел Три Круне,

Нови Сад.

Од данас сваком даном, и у свако доба може се добити фришки лесковачки чувени

чеванчића и ражњића

као и дневно фришка **пештанска пива** и сремска **добра вина**.

На даље препоручујем своје добро уређене **собе за путнике** као и моју **чувену добру кујну**.

Цене умерене.

Послуга брза и тачна.

С поштовањем.

585 1-4 **Пера Пирошки,**
гостионичар.

КУЋА
на спрат

на лакат, у мађарској улици број 9. Продаје се из слободне руке. Ближа извешћа даје удов. Остојић, доња ајмашка улица бр. 4.

582 1—1

МОЈУ

шпецерајску трговину

предао бих добром и способном младом трговцу.

Тоша Василић.

583 1—3 **Митровица** (Срем)

ТРАЖИ СЕ

трговачки помоћник

пријатне спољашности, који влада перфектно немачким, мађарским и српским језиком, самосталан продавац, за једну првога реда помодно мануфактурну трговину у Новом Саду. — Плата фикс од 150 до 200 круна месечно. Само они нека поднесу своје оферте, по могућству с фотографијом, који се осећају способним за то место, на адресу: Anoncen bureau

50 3—3 **P. Krstonosits**
Ujvidék.

BÁRTFA

лековито купатило. Поштанска, телеграфска и железничка станица Интерурбан телефон

Прве врсте карпатско купатило за лечење и опоравлење са 6000 јутара великом шумом засађеном боровином а лежи у котлу. Састојци воде: со, гвожђе, угљено кисело гвожђе, гвожђани муљ, електрична и борова купатила и 2 изврсно уређена завода за лечење хладном водом успешно лечење код

женских болести
МАЛОКРВНОСТИ

свих врста, као: живчаних, шкрофулозних, енглеских и осталих других болести. — Јефтине, удобне и модерне собе. — Изврсна кујна.

Панзиони систем.

Пре и после сезоне 8 круна, у главној сезони 12 круна добија се стан, ручак, вечера и дневно купање. — Сезона купања од 15. маја до 1. октобра. — Ближа извешћа и опширне проспекте даје драгољубно

511 7—10 **Купалишна Управа.**

Шихтов сапун, са знаком „Јелена“ употребљује се због свог нарочито одличног својства за сваку сврху уредног прања; за особну употребу, за фино и грубо бело и шарено рубље, за кухињске ствари, намештај, ћилиме, за животињу и т. д. и т. д. Сапун је из најбољег бираног материјала састављен.

577. 1—4

Јефтине ограде од дрота

машином испреплетане од гвожђа или гвозденог дрота, према дебљини дрота и ширини везиваног преплета по □ метру од 30 потура па на више до 1 К и 20 пот.

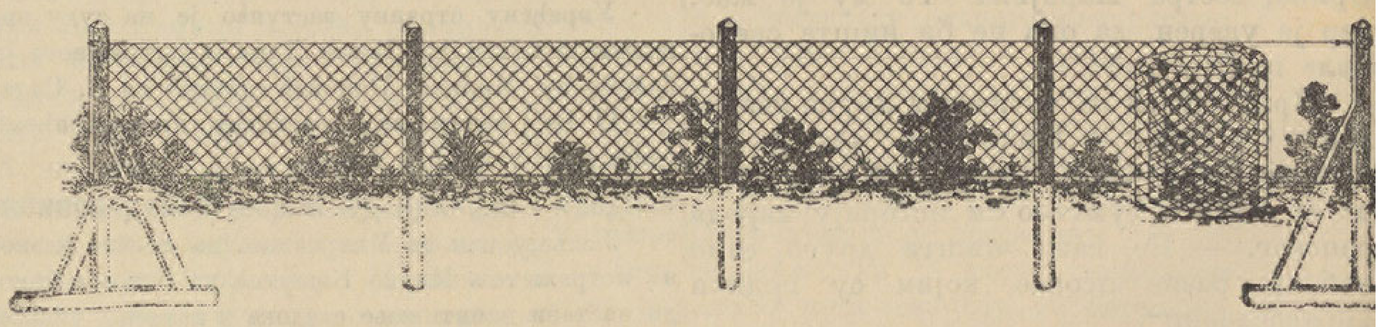

ФРАЊА ВИЦ

У НОВОМ САДУ

ЖИТНА ПИЈАЦА БР. 15/z.

Прва јужноугарска творница испрешћиваног дрота, плетеног ситера, мадраца и ситарске робе.

Илустровани ценовници и предрачуни на захтев бесплатно и франко.

Послуга строго солидна и брза.

596 1—8

За мазање своје обуће

набавите

СРПСКИ КРЕМ

производ

Ковачевића и Друга

НОВИ САД

*** Законом заштићено. ***

569 2 4

Телефон: = 4—60 = Телефон

Прве каквоће

негашеног Креча

по врло умереној цени може се добити код

Krausz Béla, mérnök

409 5-12 mészkemenczeiből,

Pécs, Siklósi utcza 2. sz.

ЛЕКОВИТО КУПАТИЛО РУСАНДА

у Меленцима (Тонталској жупанији)

у Јужној Угарској

отворено је од 1. (14.) маја до 1. (14.) септембра о. г.

Специјално лечи: **Севотине, хроничну реуму, скрофулу** у свима њеним облицима и појавама. **Кожне болести**, које нису у стању биле никакве лековите масти излечити, — нарочито **Psorias и Prurigo** Код женских **неуредан крвоток**, и живчане болести. Сигуран успех у лечењу **костобоље** Caries. Necrosis-а. у коме премашује најчувенија интернационална купатила. Са успехом лечи **застарели луес**.

У купатилу ординира званични купалишни лекар др. Љубомир **Думић**, лекар клужке клинике

Станови се састоје из **четири** модерно удешена **хотела са 74 собе, курсалон, кафана, изврсна кухиња, добра музика, цветни парк** са удобним клупама, **гласовир, куглана, билиард**, стоји на расположењу купалишним гостима.

Ближа извешћа и проспекте на захтев и бесплатно шаље

Камењко Пиперски,

45 4—7 деловођа купалишни.

Објава.

Поштов. публици из Новог Сада и околине стављамо до повољног знања, да ћемо почевши од 1. маја о. г. точити

ОРИГИНАЛНО

Пилзанско Пиво (Urquell)

При леп м времену постављено је увек на поље испред гостионице.

ЗА ДОБРУ КУЈНУ ЈЕ ПОБРИНУТО.

Уверавајући о најтачнијој и најсавеснијој послузи, молимо за што већу посету с поштовањем

Заплетал и Штолц

586 3—8 Хотел Фабри, НОВИ САД.

---

4 ВАГОНА СЕНА

са сремских планинских ливада продаје се из слободне руке код

Алберта Рајнпрехта

Рума

567 1—3 главна улица 134.

У ГОСТИОНИ код

„Франкопана“ — „БЕЛИ ВО“

у Петроварадину — Мајуру

приређује гостионичар **сваке недеље** после подне **ЧАСТ** са печеним дебелим

јагњетом на ражњу.

Било ружно или лепо време част ће се одржати уз свирку тамбурашког збора.

С поштовањем

570 1—3 **Фрања Вилфинг**

Интелигентна госпођица

из добре куће тражи место

забављачице или васпитачице

у бољој кући деце од 6—12 година Говори потпуно српски и немачки. Упитати у администрацији „Заставе“. 564 2-3

Дражбени оглас.

Српска православна црквена општина у Баранди, расписује дражбу на мањак ради подизања ограде око црквене порте у дужини око 800 метери.

Ограда ће се састојати:

Основа изидана од печених цигаља, даље од јаких плетених жица и гвоздених стубова.

Услови и ближа извешћа стоје на расположењу код црквеног претседништва

Дражбоватељи могу своје понуде најдаље до 3. (16.) маја т. г. обавити, којег ће се дава и дражба у 3 часа после подне одржати у овдашњој српској основној комуналној школи.

Црквена општина задржава себи право, коме ће посао поверити

У Баранди 27. априла 1909 год

Михајло Вукадиновић перовођа. 580 3 3 **Паја Качар** претседник.

СТАН!

У Кошут Лајошовој ул. бр 3. издаје се од. 1, **августа, евентуално одмах**, леп стан, састојећи се из три собе са сокака, предсобљем, шпаивом, кујном и осталим просторијама даље

ЈЕДАН СТАН

из авлије

састојећи се из две собе са кујном.

Ближа извешћа даје

Српско Трговачко Удружење

д. д.

547 3—3 **у Новом Саду**

ОГЛАС.

Имам веће количине особито доброг црног старог и новог

ВИНА

од саме **црне скадарке**, старог и новог белог вина, од саме бисерке на продају по најумеренијој цени. Вина се могу сваки дан огледати у мојој кући у Каменици број 255.

519 3-3 **Стеван Симоновић.**

ИЗНЕНАДНА НОВИНА!

Никакву бригу на дан прања не треба имати помоћу средства за прање које се зове „Перзил“.

Persil

Modernes Waschmittel

Јамчи се, да није ШКОДЉИВО и ОПАСНО. При једном кувању — засењујуће бело рубље

Штеди се рад време и новац!

Не треба више даска за прање! Не треба више трљање! Не треба више четкање!

Једаред употребити — увек ће се употребљавати.

Једини произвођач у Аустро-Угарској, **Gottlieb Voith**, Wien, III/1. 549 1—20

Добија се у свима трговинама.

✝

Дубоко потрешени и ожалошћени јављамо свима познатима и пријатељима, да нам се наш мили брат, односно нећак,

Дејан Павловић

свршени правник

после дугог и тешког боловања дана 3 маја (по н. к.) 1909. у Шатораујхељу у вечност преселио

Тело милог нам покојника је дана 4 маја (по н. к) 1909. по православном обреду опојано у Шатораујхељу и затим предано на овдашњем гробљу матери земљи.

У Будимпешти, 6. маја 1909.

У име целе породице и родбине:

576 1—1 **Шандор Павловић.**

САЛАШ

од 70 јутара

са врло угодним станом и нужним зградама у старо пазуваčком хатару

ПРОДАЈЕ СЕ

из слободне руке.

521 3 3 **Милева Михајловић**

поседница у Руми.

На продају имамо један

ВРШАЋИ СТРОЈ

(Locomobil и Dreschkasten)

од 4 коњске снаге, за рад потпуно добар са свима приборима.

Обратити се на

420 3—5 **Пају и Миту Стојшића**

у Иригу.

Свима љубитељима нашега напретка стављам до знања да од 1 маја преузимам ма у којем граду

електричне инсталације

као увођење струје за расвету, погон и огрев, те уређење громобрана, телефона и кућних звоваца Радим сам савршено и солидно, те нека моја шеснаестогодишња пракса код првих светских тврдки као најбоља препорука буде.

Раде Панковић, електротехничар

524 3—3 **Риека (Fiume)**

улица: Plasse Seurigna inferiore No 55.

Српским

новчаним заводима

јављамо, да ће ускоро ући у штампу

„Српски Компас“

за год. 1909., те молимо ко нам још није послао тражене податке, да то по могућности учини.

Тако исто молимо оне српске новчане заводе, који случајно нису добили упитни табак, да нам то картом јаве, па ћемо им исти одмах послати.

Уредништво

„СРПСКОГ КОМПАСА“

(Јован Вучковић. књиговођа Штедионице Ст. Пазова (Срем.)

392 6—6

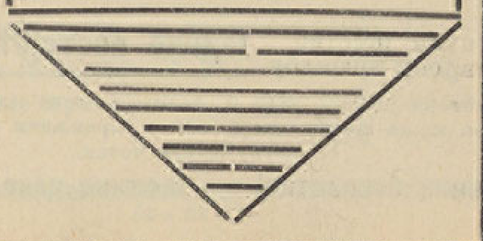

Steckenpferd

Сапун од љиљанова млека.

Најблажи сапун за кожу, као и против сунчаних пега!

Добија се свуда.

225 10 40

Стечај.

СРПСКО ТРГОВАЧКО УДРУЖЕЊЕ Д. Д.

у Новом Саду

расписује стечај на место

УПРАВНИКА

и главног књиговође

(који би уједно био и заменик управника)

Рефлектанти који су трговачки образовани нека своје понуде поднесу најдаље до 15. маја о. г.

Управи српског трговачког удружења у НОВОМ САДУ

531 3 3 **Управа.**

ЦИГЛЕРОВА ГУМА

ЗА КАЛАМЉЕЊЕ ВИНОГРАДА

НАЈБОЉА ЈЕ

за то што је права гума а не смеса па **нити се кида нити пуца на сунцу или киши**, и с тога је сви стари виноградари већ преко 15 година купују.

За то што је **Циглерова гума** најбоља и што је свуда траже многи продају сличну гуму, која на први поглед изгледа иста као и **Циглерова гума**, али кад је према светлости развучете, опазићете одмах разлику: **Циглерова гума** је прозрачна, за то што је чиста гума, а друге гуме које нису од Циглера кад их развучете нису прозрачне и чисте, зато што су од смесе, па се кидају и пуцају. Пазите дакле и купујте Циглерову гуму са стоваришта само од **Августа Циглера у Новом Саду** (Ujvidék) у лебарској улици бр 21/Z. (преко пута од Централног Кредитног Завода) — па сте сигурни Најбоље поручите одмах дописном картом.

Који још нису каламили Циглеровом гумом, нека ишту мустру коју шиљем бадава и франко, па ће одмах видети разлику. 496 3—8

!! У ПАЖЊУ !!

50.000 пари ципела

4 пара само за 7 круна.

Због нагомиланог плаћања многих фабрика, опуномоћен сам, да једну велику партију ципела јако испод цене коштања распродам. Тога ради продајем свакоме

4 пара мушких и 2 пара женских ципела за шнирање

од браун или црне коже, голомиране са капнама, са јако кованим ђоновима, најелегантније и нановије фазоне Величина по нумерама. Сва 4 пара коштају 7 круна. Разашиљање поузећем

A. Gelb, Schuh-Export Krakau № 203.

Дозвољена промена или се враћа новац 5 6 1—1

Одликовани са безброј награда и почасним дипломима.

КАЛМАР и ЕНГЕЛ

фабрика мотора и машина

БУДИМПЕШТА, V Lipót-körut 22.

Преворучујо, како за вршаће машине, тако и за млинове своје најпрости е бензинске моторе. бензинске локомотиве као и моторе с увлачењем гаса, који се у стоваришту V. Lipót Körút 22. увек могу видети за време радја

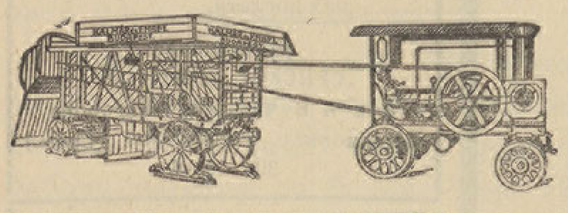

Потпуно јемство за извршену вршидбу **Једино постојећа новина!**

Ови мотори једнако иду и услед њихова за чудо просто састава може њима одмах лако управљати ма који и најнеупућенији човек.

Ценовник бесплатно! — Јефтине цене на отплату

77 25—25

ДВЕ ЈЕДНОКАТНЕ КУЋЕ на најживљем месту за сваку трговину, као и једну кућу са обором од 3 јутра, згодно и за парцелацију, продајемо уз врло повољне услове.

Српско Ескентно Друштво

18 19 **Митровица (Срем.)**

ТРГОВАЧКЕ КЊИГЕ,

благајнице, штраце, главне књиге, роковници и т. д. могу се добити од најједноставнијих врста, до најфинијих, и израђује трговачке књиге по нарочитом растеру и жељи

КЊИЖАРНИЦА И ТРГОВИНА АРТИЈЕ

Милана Ивковића

У НОВОМ САДУ

ћошак главне и дунавске улице.

Каучук штабила.

Шапирограф апараша.

Сви специјалитети за трговачке пословнице, као:

Шанон мапе, разни регистратори копир и рекопир папир, и т. д.

Артије и пантлике за писаће машине.

Наруџбе поштом извршују се брзо и савесно.

Цене строго солидне.

970 27 30

Велике Вертхајмове гвоздене касе.

Велики илустровани ценовник на захтев сваком шаљемо франко и бадава.

Изврсно копирно и писаће мастило.

За моју

ГВОЖЂАРСКУ И ШПЕЦЕРАЈСКУ ТРГОВИНУ

потребујем МЛАЂЕГ ПОМОЋНИКА,

који је скоро ослобођен. Ступити може одмах или за 14 дана. Првенство имају, који разумеду гвожђару.

Јосим Живановић

453 3 3 **Карловци (Срем)**

Објава.

Господин Миленко Ђ. Поповић

адвокат из Београда,

Господар Јованова 49. телефон бр 963.,

продаје из слободне руке:

РУДНИК КАМЕНОГ УГЉА

о коме постоје најлепше научничке референције

рудник лигнита

спреман за експлоатацију; и,

ПАРНИ МЛИН

са четир камена, полуштамбиљном машином са 18 коњских снага, споредном машинеријом, са зградама око млина, шталама, оборима, кошевима за кукуруз, стоваришима за пшеницу и другу храну, све у тврдом материјалу, као и са виноградима и њивама око млина.

Сви ови објекти продају се посебно. **МЛИН** се налази у близини варошице најбогатијем крају Србије, скоро на самој железничкој прузи. **РУДНИЦИ** се налазе такође у близини варошице. Транспорт је олакшан услед добрих путева, као и усред непосредне близине железнице

За услове и обавештења обратити се на адресу

г. Миленка Ђ. Поповића,

481 3—5 адвокат из Београда.

KUPALIŠTE DARUVAR

СТАНИЦА

јужне железнице

ЖЕЉЕЗОВИТИ и БЛАТНИ ИЗВОРИ 34—50° С.

Мраморне порцуланске купке, фанго-лијечење, лечење мрвиом водом, зрачне и сунчане купељи, слободна лечилишта и лечење товљењем

Изврсни успеси код лечења **господјинских болести, слабокрвности, реуматизма, костобоља и живчаних болести на почито ischiasa.**

563 1—12 **Умерене цене. Проспекте шаље на захтјев РАВНАТЕЉСТВО.**

ПРОГЛАС.

Прва задруга за потпомагање и штедњу У ИРИГУ

донела је на својој ванредној главној скупштини одржаној 25 марта (7. априла) о г. једногласан закључак, да се ово честичарско друштво након 21 годишњег опстанка претвори у деоничарско (акцијско) друштво на неодређено време, са основном главницом од 100.000 круна подељена на 500 деоница по 200 круна са пуном уплатом на једанпут, и овластила је управни одбор, да по својој увиђавности отпочне упис подели акције, спреми правила и сазове конституирајућу скупштину.

Управни одбор према томе као оснивачки одбор извршујући овај скупштински закључак, решио је у својој седници од 24 априла т. г. обнародовати следећи

ПОЗИВ

на упис

ЧЕСТИЦА (АКЦИЈА)

по горе наведеној основи, отпочиње 3. маја п. н. до укључиво 15 маја п н. сваки радни дан од 8 до 12 сати до подне.

Управни одбор

I. ЗАДРУГЕ ЗА ПОТПОМАГАЊЕ И ШТЕДЊУ У ИРИГУ.

541 2—2

500 круна плаћам ономе, кога заболе зуб или коме смрди из уста тију након трајне употребе Бартилин воде за зубе. Цијена је бочици 70 филира (поштарина посебно 9 фил.

Ed. Bartilla - Winkler

Wien, 19./1. Sommergasse 1.

Добива се у свима лежарницама.

У Новом Саду: код **В. К. Грозингера** Фрање Јосифа трг; **Беле Кихлера** апотекара Јелисаветин трг и **Оскара Клајна** дрогерије код „Црвеног Крста“.

Захтјевајте свагдје, изрично Бартилину воду за зубе. Пријаве о потворењу награђујем.

У мјеста гдје се ова не може да добије, шаљем 7 бочица за К 5·20 просто од поштарине 1·68. 1248 5

ОБЈАВА.

Част ми је поштов. публику Новог Сада и околице најучтивије известити, да сам приликом једног смртног случаја велику партију правих

енглеских мушких штофова

врло јефтино прекупио, те према томе од данас са врло малом хасном **продајем.**

Осим тога продајем млогу купљену робу из **стечајних маса** по јако сниженим ценама и т: **мушко и женско рубље, филцаних и сламних шешира капа, краватни, мидера, чизама, пантљика сунцо и кишобрана, мушких и женских чарапа и још многу у ову струку спадајућу робу.**

Лежи у сопственом интересу поштоване публике да ме изволи својом посетом удостојити док је још велики избор робе на расположењу.

Са особитим поштовањем

Игњат Бем 505 4—4

Нови Сад, Кошутова улица 20.

код „Златног Лептира“.

Један извор здравља је

употреба пића, која су слободна од сваког алкохола а на прво место долази помоћу **Маршнерових**

ШУМИВИХ

ЛИМОНАДНИХ БОНБОНА

(са укусом од малине, лимуна, јагода, трешње трњина и т: д. справљена

Шумива Лимунада.

Прави су бонбони они, који су означени са овом заштитном марком

Годишња потрошња 40 милиона комада.

Једини произвођач:

Erste böhm. Aktien-Gesellschaft orient. Zuckerwaren-und Schokoladen-Fabriken, Kgl. Weinberge, vormals A. Maršner. 482 6

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ТАЈНИМ БОЛЕСТИМА.

Жалосно је — али права је истина, да у данашњем добу чудо врло много има таки људи, којима је крв и телесни сокови покварени, и који су ради своје младићке лакомислености и хрђаве навике своју живчану систему и душевну јакост уништили. Сад је најпреће време, да ово грозно стање престане. Неко мора бити, који ће младиће о полном животу добровољно, искрено и темељно поучити, неког мора бити, коме могу људи своје тајне болести слободно, без устезања и са поверењем поверити Али није довољно, ове болести ма коме испричати, већ се мора таком специјалисти лечнику обратити, који о полном животу може савете дати, те на евентуално већ постојећи болестима помоћи, онда ће нестати тих тајних болести

Таког узвишеног позива и за то је опште познати завод др. Палоца, бившег болничког лечника, специјалисте Budapest VII. Rákóczi út 10.), где уз највећу тајну може свако (како мушки, тако и женске) добити разјашњење о спољном животу, где се крв и телесни сокови болесника очисте, живци ојачају, цела се система опрости од болести, и душевни болови нестану. Овај је завод услед досада чињеног и на толико хиљада болесника са успехом изведеног начина лечења у целој монархији једини Без сметања дневног рада, са сигурним успехом, темељито и брзо лечи већ од толико година др. Палоци са његовим специјалним начином лечења и у најзанемаренијим случајевима сифилитичне ране болести певи за мокрење, бенике, живаца и кичме, последице сифилиса, цурење семена ослабљену људску снагу (импотенција), слатну жилу, болести крви, болести кожне, те све болести женске. За женске посебна чекаоница и посебан улаз. Даљина није препрека лечењу. Ако ко ма из кога разлога особно не може доћи, драговољно му се даје на писмо опширан, дискретан одговор (к писму треба само биљег за одговор приклопити) Након докончаног лечења писма се спале или на захтев враћају се. Завод се брине и о специјалним лековима. У заводу говори се и кореспондира се српски. Прима се дневно од 9 сати до подне, до 6 сати по подне (недељом до 12 сати у подне.)

Наслов: Др. Палоц бивши болнички лечник, специјалиста Budapest Rákóczi út 10. 232 10—

Заштитна марка „Ленгер“

LINIMENT CAPSICI COMP.,

замена за

Anker-Pain-Expeller

је старо опробано кућевно средство, које се од многих година као поуздан лек против костобоље, реуме и назеб употребљава.

Опомена. Због подражавања, која њиње вреде, треба при куповању бити пажљив и узимати само оригиналне флаше у кутијама са заштитном марком „Ленгер“ и фирмом **Richter.** — Са ценом од 80 потура, 1 кр 0 пот. и 9 круне може се у свима апотекама добити. Главно стовариште код: Јосифа пл. Тереја, апотекара у Будимпешти.

Dr. Richters Apotheke zum „Goldenen Löwen“ in Prag, Elisabetstrasse №. 5. neu.

Разашиље се дневно. 1248 31—42

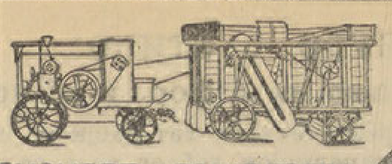

EUSMERT LEGHIRESEBB CSÉPLŐKÉSZLETEK

TELJES JÓTÁLÁSSAL ÜZEMBEN BÁRMIKOR MEGTEKINTHETŐK.

HERKULES MOTOR VÁLLALAT BUDAPEST V. VÁCZI-ÚT 30.

ELSŐRENDŰ SZIVÓGÁZTELEPEK ÜZEMKÖLTSÉG. LÓERŐ ÓRÁNKINT KB. 1½-2 FILLÉR ÜZEMZAVAROK KIZÁRVA. ÁRJEGYZÉK INGYEN.

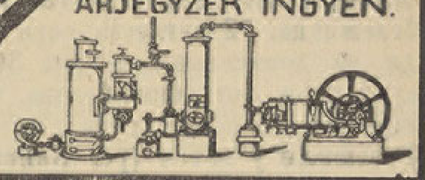

15 6

НОВО-ОТВОРЕНА МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА

ЛАЗАРА ПОПОВА у Новом Саду

главна улица број 27. у кући г. Љубе Стефановића.

Јављ. п. н грађанству из Новог Сада и околице, да су за пролетњу и летњу сезону стигли најновији и најмодернији: *штофови за женске и госпоју штофови за блузе, лаки листери, свиле за хаљине и блузе, делини, батисти, ланене тканине, зефири, воали, кретони, све у најмодернијим бојама и десенима.*

Даље држим увек на стовариштy првих фабриката: *за бело рубље платна, шифона, орадло,* осим тога *конофета за креветске намештаје и ширено рубље Модерних креветских гарнитура и тепиха. Завеса од штофова и чипака. Јоргана, мидраца и т. д*

Целокупне опреме за невесте уз снижену цена на целој роби.

У сопственој користи, молим свакога, да ме удостоји својом посетом, па ће се уверити, да је мој принцип:

Добра, тачна и свесна послуга уз најумеренију цену.

494 2 5

Јефтине дрвенарије,

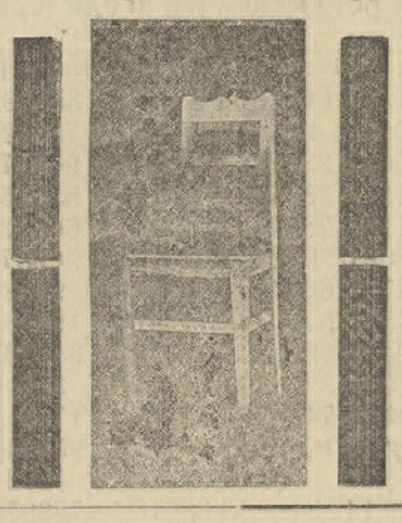

као: добро израђених **косишта** (10 ком. у завежљају); **мотичишта** (25 ком. у завежљају); даље сваковрсне готове коларске робе, комплетних тешких и лакших кола, или за иста посебних делова, као и других алата за пољопривреду; даље **дрвених столица** од тврдог дрвета, природне боје, чврсто израђене у свакој количини препоручује

401 5 18

ВЕЛИКА ТВОРНИЦА КОЛАРСКЕ И СТОЛАРСКЕ РОБЕ

Браћа Гавански и Алексијевић

парна резаоница и дрвара

у Бачком Сентомашу.

Под својим надзором, тачна послуга и најумеренија цена.

Најбоље врсте плава камена, фарбе за жито (Dupuy Samenbeize)

Најфинија зејтина, пиринча, јефтине кафе, ситна и крупна грожђа, бираних бадема и лешњика Минхенско шпатен пиво у флашама. Највећи избор минералне свеже воде Разне сорти сирева Фритких сардина и других разних риба.

ДЕЛИКАТЕСА И ШПЕЦЕРАЈА ТРГОВИНА

Љ. Стефановића син, Нови Сад

Главна улица бр. 27.

Основана 1868

Разна калифорнијска воћа

Праве манастирске шљивовице

Грчка лековита вина:

Mavrodaphne Cypro, Ahaier, Malvasier

Сваки дан свежа путера за тој са спахилука надвојводе Албрехта Најбоље врста вина бела и црна у боцама по ванредно јефтиној цени

1587 20—52

Телефон 6 . 76.

Под својим надзором тачна послуга и најумеренија цена.

Одликован у Лондону 1908 са златном медаљом.

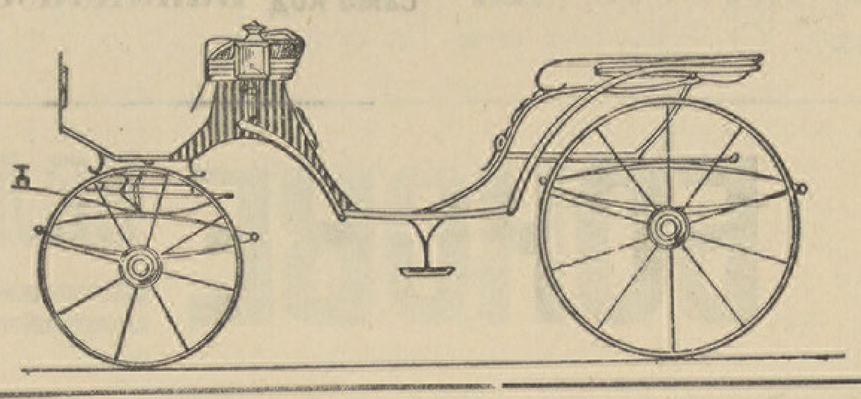

Извоз у гото их кола за све балканске државе.

Прва јужно угарска творница кола, творница за парно савијање дрва и парна пилана

МАТИЈЕ РАЈХА и КАРЛА ЛЕБХЕРЦА

Нови Сад (на лиману, у близини жељезничке станице).

Највеће стовариште најразноврснијих и најмодернијих кола од најједноставнијих до најелегантнијих израда по најјефтинијим ценама. Признати солидан фабрикат. — Илустроване ценовнике бадава и франко. Стара кола се најбрижљивије преоправљају или се по жељи примају у промену.

380 6—30

ЗА ЧУДО ЈЕФТИНО!

600 ствари само за 1 фор. и 85 новч.

Један диван презиционални сат, који се навија сваки 36 сата, са гаранцијом доброг хода са позлаћеним ланцем; 1 дивна игла за пошу са симиљи-брилјантом, 1 врло елегантан позлаћен прстен са имитираним драгим каменом за господу и госпође, 1 диван коље са 150 источних бисера најмодернији накит за женске, 1 дивна гарнитура са дугмадима за манжетне, крагнове и груди са гаранцијом 3 по стотка дубл-злата, 6 комада правих кончаних цеп них марака 1 врло леп елегантан писаћи прибор од никла, 1 дивна кутија са огледалом и финим че шљем, 1 лепо мирисави сапун, 1 врло лепо увезена бележница. 72 енглеска пера за писање и 20 комади за дописивање и још 395 разних ствари које су у кући потребне бадава. Све укупно са сатом који сам те новце вреди, кошта само 1 фор. 85 нов. Разашиље у наточ (per Nahname) или кад се пошаље новац унапред.

EXPORTHAUS

H. SPINGARN, Krakau № 140.

Ко наручи два пакета, добија још бадава 1 фи ни федермесер са две сечнице. За сваки даљи па кет више од два добија се такође такав, федермесер Ако се коме пошиљка не допада, новац се враћа.

573 1—1

СРЕМСКА ВИНАРА

У НОВОМ САДУ,

у лебарској улици, преко пута од Централног Кредитног Завода,

у којој се точи искључиво чисто и изврсно вино г **Јосифа Шварца**, са рода његовог винограда на каменичком брежуљку Парагу, који се састоји из 20 јутара, а осим тога његовог пецива **комовице и шљивовице**, све, на чаше или у затвореним фла шама по умереној цени У гостионици се могу добра и јефтина јела добити — Поруџбине на бурад од **50 литара** па на више примају се у кан целарији

БРАЋЕ ШВАРЦА,
на рибијој пијаци бр 12

1620 22—50

Микин и Стојковић

Централа: у Новом Саду.

Филијала: Стара Пазова.

Главна улица број 2. преко пута владичиног двора.

Телефон број 133. — код „Тигра“.

велика шпецерајска и ДЕЛИКАТЕСНА ТРГОВИНА

препоручује своје богато стоваришће **брашна, разноврсног сапуна, праве гро месечније, плава камена, рафије и најбоље гуме за каламљење, најфивијег зејтина за јело**, велико стоваришће шећера, кафе, пиринча, крупа и ситна грожђа, бадема, лешњика, смокава, шампањца, домаћег и француског коњака, рума и ликера, **велико стоваришће минералних вода**, сваковрсних **боја** за кречење, **лака** за патосе, **фирнаја и пемзе** и све остале у овој струци спадајуће робе.

Пошто смо у свези са првим и највећим светским извозним трговинама и творницама и с тиме нам је могуће и цене тако јефтине ставити, да се код нас свагда свежа и најбоља роба по најефтинијим ценама добити може **на велико и на мало**.

Сваком нека је из своје сопствене користи препоручено, да се за набавку робе обрати **на велику шпецерајску трговину.**

268 8—52 **МИКИНА и СТОЈКОВИЋА**

у Новоме Саду и у Старој Пазови

Послуга брза и тачна. ○ Роба увек свежа

Ц. и кр. дворског зубног лекара **Дра Ј. Г. ПОПА** **АНАТХЕРИН** за уста и зубе 2·80, 2·—, 1·—. **Зубни Крем** 60 пот. *Прави је само онда*, ако је с мојим насловом (фирмом) означен.

У Угарској од 1850. г. опште омиљени, као најснажнији, најздравственији и најблаготворнији лек за зубе.

316 4—13

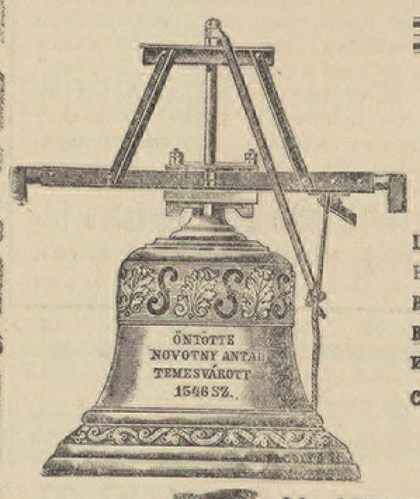

ЗВОНОЛИВНИЦА И ФАБРИКА

ГВОЗДЕНИХ КОЗА ЗА ЗВОНА

АНТОНА НОВОТНИЈА

У ТЕМИШВАРУ, ФАБРИЦИ

препоручује се — **са гаранцијом на више година** — за израду нових звона и за преливање пукнутих звона у свакој величини, као и за целокупно хармонично удешено звоњење, провиђено са крунем од кованог гвожђа, тако удешеном, да се звона по вољи и лако могу кретати, ако би се на једном месту излупало, чиме се звона сачувају да не пукну.

Особито препоручујем 1185 24—52

од мене израђена и много пута одликована

са отвореним одушкама провиђена звона

доја су у горњем делу — као виолина са отвором у виду фигуре S провиђена и која имају куготрајнији, снажнији и дубљи звук, него звона по старој системи прављена, тако да се овако уједном патентирано звоно од килограма изједначује са звуком других по старој системи звона од 461 килограма.

Даље препоручујем **козе за звона** од кованог гвожђа, у торњу слободно стојеће; **звона или шоље за сатове** од метала, **прављење старих звона са крунама од кованог гвожђа**

Илустровани ценовници и прорачун трошка бесплатно и франко.

На миленарској земаљ изложби у Будимпешти 1895. награђена са великом миленарском ме

Календар среће 1909.

Бројеви овог календара среће састављени су од сирочади. Бирајте брзо онај број ко Ваш имен- или рођендан, јер згода једног тренутка је многом донела богатство и доб

Јануар	Фебруар	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септемб.	Октобар	Новембар	Д
1 2·96	1 9·604	1 66613	1 9·497	1 35829	1 2111	1 16039	1 64·52	1 55568	1 2163	1 90947	1
2 194·0	2 66706	2 9993	2 65946	2 78972	2 38744	2 38696	2 69046	2 11168	2 173·6	2 66758	2
3 239·3	3 41500	3 23385	3 1118·	3 90617	3 65941	3 55243	3 2·64	3 17358	3 16001	3 39104	3
4 74912	4 ·2923	4 38678	4 24691	4 53826	4 53849	4 79·65	4 17363	4 2151	4 38619	4 9401	4
5 7937·	5 2211	5 78977	5 13990	5 66612	5 90615	5 39191	5 19586	5 33400	5 63238	5 4399	5
6 90908	6 19489	6 ·0491	6 19491	6 90937	6 108703	6 22700	6 3109	6 11143	6 78957	6 1953·	6
7 23379	7 23947	7 667·6	7 788·86	7 94·2	7 39108	7 16009	7 33302	7 19516	[illegible]9135	7 3·39	7
8 55235	8 52405	8 5·2264	8 22670	8 194·6	8 92875	8 19594	8 74919	8 23·1	[illegible]0638	8 66·38	8
9 958·9	9 66694	9 65925	9 75824	9 33376	9 66730	9 90611	9 52442	9 331·61	9 66·05	9 55548	9
10 16040	10 52250	10 39167	10 52·65	10 3522	10 39197	10 2138	10 55396	10 37[illegible]	10 18332	10 39 22	10
11 677·	11 2144	11 74992	11 22452	11 173·4	11 65923	11 18383	11 75823	11 11[illegible]	11 38627	11 ·66·3	11
12 38655	12 18388	12 183·8	12 678·9	12 95874	12 183·6	12 23390	12 66726	12 [illegible]	12 [illegible]914	12 78975	12
13 64705	13 37232	13 ·973	13 11172	13 4393	13 680·	13 55598	13 52 24	13 39[illegible]	[illegible]	13 6031	13
14 41478	14 9499	14 2345·6	14 38610	14 78997	14 24684	14 53835	14 38707	14 91615	[illegible]	[illegible]8·24	14
15 55226	15 90462	15 74·81	15 3505	15 64838	15 4·60	15 79368	15 33120	15 63915	[illegible]	2·01	15
16 ·0901	16 19564	16 38741	16 16032	16 39186	16 33296	16 647·8	16 9968	16 55541	16	[illegible]	16
17 2216	17 22654	17 555·6	17 788·4	17 74987	17 78881	17 2188	17 19442	17 79352	17	23497	17
18 33438	18 19566	18 74988	18 52238	18 64832	18 55354	18 18379	18 23946	18 66618	18 [illegible]	[illegible]305	18
19 75802	19 387·5	19 2·69	19 91623	19 90931	19 39184	19 33393	19 3540	19 55353	19 945·	[illegible]	
20 108702	20 99649	20 18·45	20 55245	20 23948	20 16018	20 55580	20 17355	20 90·07	20 3310·	[illegible]	
21 ·9190	21 53844	21 92·93	21 1736·0	21 9458	21 33426	21 ·8887	21 9·948	21 2449	21 7·989	[illegible]	
22 52296	22 23451	22 11189	22 39139	22 18387	22 19557	22 95869	22 9956	22 11171	22 55363	22	
23 66710	23 63912	23 78990	23 24689	23 19560	23 33460	23 65939	23 55526	23 37245	23 52218	23	
24 74952	24 41495	24 90632	24 66656	24 3·819	24 13994	24 90933	24 16029	24 16008	24 13981	24 63·	
25 90945	25 39113	25 41490	25 39142	25 2101	25 63248	25 24659	25 24682	25 ·9510	25 23939	25 108724	
26 2·689	26 66768	26 66745	26 63233	26 55571	26 78883	26 18363	26 69040	26 ·2886	26 92·95	26 990·	
27 78861	27 39165	27 52426	27 22494	27 74902	27 41487	27 4396	27 39107	27 5220·	27 2181	27 22610	27
28 555·7	28 23395	28 33121	28 2201	28 9·646	28 66759	28 17361	28 66740	28 66738	28 24681	28 23386	28
29 59366		29 66683	29 4397	29 55388	29 18 64	29 38·83	29 52220	29 758·6	29 74913	29 16037	29
30 6·728		30 9994	30 23469	30 75412	30 23496	30 9·637	30 90603	30 55504	30 55586	30 33123	30
31 9917		31 22693		31 ·6765		31 74929	31 74916		3 749·9		31

Вучеће прве класе XXIV кр. уг. повлашћене класне лутрије биће 19. и 21. маја по римск

Цена срећки	Цео лоз	Половина	Четвртина	Једна осм
I. класе:	К 12·—	К 6·—	К 3·—	К 1·5

491 3—4

Разашиљање оригиналног лоза бива кад се новац у напред пошаље или са поузеће

Поручује се најлакше са поштанском упутницом. Поштански чекови за бесплатно шиља новца стоје нашим поштованим муштеријама бадава на расположењу. После сваког одржа вучења достављају се званичне листе од вучења. Горњи срећни бројеви искључиво се м добити

само код Bankhause GAEDICKE, Budapest, IV, Kosuth Lajos u. 1

БОНОВЕ ВЕЛИКО-КИКИНДСКЕ ЦИГЉЕ.

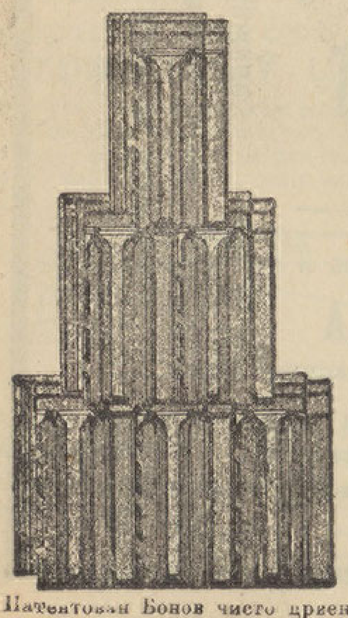

Патентован Бонов чисто црвени реп.

Најбоља каквоћа црепа по најјефтинијој цени. Изволте захтевати ценовник.

Траже се заступници.

3—

БОНОВА ЦИГЉАНА

ВЕЛ. КИКИНДА

(Bohn'sche Ziegelwerke, Nagy Kikinda.)

Шајкашко питање.

— Др. В. Тапавица. —

(Наставак.)

Сто шесдесет цесија је спроведено у вредности од седам стотина педесет и четири хиљаде круна.

На основу облигација, меница, као нов дуг укњижено је шест милијона две стотине педесет и четири хиљаде круна.

Две хиљаде шест стотина осамдесет и четири уговора је склопљено у вредности од два милијона три стотине двадесет и осам хиљада круна.

Дакле 1907. године у тителској грунтовници спроведено је једанаест хиљада три стотине седамдесет и девет поднесака у укупној вредности од *четрнаест милијона две стотине седамдесет и једне хиљаде круна*!

Док је у паланачком срезу, који смо ради сравнења са шајкашким срезом узели, исте године било само пет хиљада пет стотина осамдесет и девет грунтовни поднесака.

То и опет сведочи непобитно, да је шајкашки срез у погледу материјалног благостања са сто постотака слабији од паланачког.

Тителска грунтовница, мада има из- судско особље и мада је ово по бро- ош једаред толико велико као у дру- судским грунтовним звањима, ипак силна посла једва може да посвршава своје послове. Поједини поднесци морају а по године чекају, док се укњиже. И го зато, што је посао огроман, може се рећи јединствен у целој држави. Јер тога јада, таког материјалног преврата нема ваљда нигде, као што је код наших јадних Шајкаша.

Но пођимо још један корак даље.

Тителску грунтовницу смо видели. Видимо сада, како изгледају шајкашки сремски судови и упоредимо их са споменутим паланачким срезом.

Погледа о прво *сумарне парнице*.

1905. било их је у Шајкашкој хиљаду пет стотина седамдесет и четири, док је у палан ком срезу било само шест стотина педес и шест сумарних парница.

Год Шајкашкој хиљаду пет сто мдесет, а у паланачком срезу пет тридесет и пет.

Г у Шајкашкој две хиљаде стодва- есет шест, а у паланачком срезу само и отина осамнаест.

ежних налога (Fizetési meghagyás):

У паланачком срезу било је 1905. г. от стотина осамнаест, а у Шајкашкој хиљаду сто тридесет и девет.

1906. године у паланачком срезу триста двадесет и три, а у Шајкашкој осам стотина и шесдесет и један.

1907. године у паланачком срезу четири стотине и једанаест, а у Шајкашкој хиљаду деведесет и један.

А тек *егзекуција*:

1905. године у паланачком срезу четири стотине тридесет и три, а у Шајкашкој хиљаду четири стотине педесет.

1906. године у паланачком срезу четири стотине двадесет и седам, а у Шајкашкој хиљаду пет стотина четрдесет и шест.

А тек 1907. године! Ту је тек загрдила Шајкашка.

У паланачком срезу било је само пет стотина и осамдесет и један, а у Шајкашкој *три хиљаде три стотине и педесет — дакле пет пута више*.

Ето то вам је слика и мерило данашњег јадног стања шајкашкога.

Могли би смо овде још много што шта рећи, изнети још више и подробнијих података. Сравнити поједине шајкашке општине са оним нешајкашким општинама, где више од десет година ниједна егзекупија спроведена није. Но ово нећу да чиним, јер би отишао здраво далеко. Држим, да је и ово, што сам изнео, са свим доста, па да сазнамо материјалне прилике данашњег шајкашког становништва.

Можда ће неки од оних, који се овим мојим писањем буду нашли погођени, рећи, да све не стоји, да све није истина што сам ја овде изнео, али сада после овога мора ће замукнути. Да све оно, што сам навео, није истина а што званичним списима увек могу и потврдити, откуда би данашњи Шајкаши, који пре тридесет година ни крајцаре дуга нису имали, данас дуговали силне милијоне?!

Када је војничка управа вековима умела сачувати Шајкаше од дуга — зашто данашња напредна (?) Тисиног кова управа то није учинила?

Јасно је, да одговорност данашњега јаднога шајкашкога стања, само и искључиво терети представнике данашње управе.

Нека нам на то одговоре и разјасне бачки поджупан, шајкашке надсолге, натароши и кнежеви, па и њихов дични заштитник Милан пл. Зака.

Јер није доста набављати пасоше, женидбене дозволе, поједине шајкашке изелице потхрањивати лиценцијама и т. д., — тиме се још нису ти усрећитељи шајкашког народа шајкашком народу одужили.

Шајкашки народ тражи хлеба, животних сретстава и у опште благостања од представника своје управе. Тражи бар оно, што је било за време старе границе, док још није била разрешена ако му већ нешто боље не могу дати и осигурати.

* * *

И индустрија и трговина, као што смо видели напред, некада је јако напредовала међу шајкашким народом.

Већ 1538. и 1571. у време турскога доба Шајкаши робу продају за жито. Они дижу подунавске вароши. Индустријалне школе су већ 1803. године под њима јако напредовале.

Ко не зна данашње шајкашке прилике, странац, када прочита то горе наведено, мислиће, да садањи Шајкаши, као потомци својих дичних предака, као вешт и напредан народ, данас у добу слободне утакмице, на пољу индустрије и трговине морају врло високо стајати. Па то би управо и требало да је. То би било природно. Јер народ, који је имао своју културу пре пет стотина година, ма била она на почетку ма колико мајушна, ако ју непрестано попуњује, дотерује и усавршава, треба да је данас много јача и напреднија од оних, који су доцније почели гајити ту културну грану, а особито од оних, који су је тек пре неколико десетина година започели.

Но на жалост, данас у Шајкашкој није тако, као што би требало. Што се тиче трговине и индустрије, шајкашки народ не да није коракнуо од разрешења границе ни једнога корака — већ напротив нема данас ни онога, што је пре педесет година имао. Тек ако не сматрамо за културно унапређење оне познате „вексларне појаве“ на пољу трговине односно трговања. Да, ако на то мислимо, онда је Шајкашка јако напредовала. Јер данас је скоро свакога Шајкаша, који ни не зна читати ни писати, та „вексларна култура“ бар унапредила толико да зна своје име потписати. Гдекоји, који се јако извежбао, зна потписати и туђе. Дешавало се после, да је таки дошао и у бајбок због оно мало писања. Но о том засад доста. На сваки начин већ овде морамо утврдити, да су данашњи Шајкаши од разрешења границе у томе погледу имали добре учитеље, односно много их је новаца стало, док су изучили и те занате.

Било је „напретка“ и иначе. На пример, правиле се лажне банке. А било је и таких случајева, да су од нашега света изваравани силни новци за тобожње лажне банке.

Па шта да кажемо о оним зајмовима на жито и другу зелену храну! Молим вас, та је трговина данас врло напредна у Шајкашкој. Ту се заслужује леп новац. Зна наш Шајкаш већ и за „берзанске диференције“ али за то је по гдекоји и скикнуо.

Или да вам кажем коју о оној грани индустрије „Olcsó pénz“ (набавка јефтина новца). Молим вас, то је тако напредна — па као што смо видели ту и општински добошари врбују свет — да се на њој без новчића дају заслуживати хиљаде и хиљаде. Дабогме мора се само здраво пазити, да та подузећа у појединостима не дођу до знања судбенога стола, јер онда цео „кшефт“ је пропао — малер је готов.

На послетку та грана индустрије врло је разноврсна. Има једна „сорта“, што је баш шајкашки специјалитет. Због ње је досада неколико новчаних завода — што не беху доста опрезни — цикнуло. Случај је овај: Неко, ко нема ништа, набави добра два жиранта, па дигне зајам из новчанога завода. Кад дође до пролонгације менице, жиранти већ не потписују сами својеручно менице, већ њихова или дужникова деца, они, који се на суду не могу звати на одговор. Дође за тим и дан платиности, пролонгирање менице. Она се сад већ не сређује. Дође до протеста, па и до суда. И тек ту изађе све на видело. Жиранти, који би могли плаћати, одричу се свога потписа, једном речи не плаћају, — прави дужник пак нема ништа, а ону малу децу, коју су употребили не могу казнити ни онако. То су доиста интересантни случајеви. Но на сваки начин карактеришу шајкашке односе и прилике.

Гле, мал' те нисмо нешто заборавили. Не стоји баш, да Шајкаши од поделе границе нису за унапређење своје трговине од старе тисине либералне гарде и њених садањих моћних последника добили ништа. Добили су: тителску и бечејску жељезничку пругу.

Да, десило се то пре десет, дванајст година. У оно доба, када је већ јако посрнула стара Тисина влада. Када је већ исцрпела све своје могуће изворе за одржавање и издржавање својих миљеника и стубова, те је почела градити жељезнице. То јест, она није градила, него је давала право за градњу (концесије) својим стубовима и миљеницима. Али знате, нису ни они градили већ су у име заслуга бесплатно добивено своје право (концесију) за скупе и велике новце продавали великим подузећима. Да богме, ти су миљеници својим великим упливом испословали код општине и вармеђе, да и оне поклоне велике своте за градњу тих железница, да се олакша подузетницима, јер знате како би они могли плаћати те велике своте за откуп концесије, да од општина не добију ништа. Продаваоци концесије су учинили њима код општине. Подузетници пак могли су тако продаваоцу концесије плаћати већу суму, знате, како то већ иде. Један другога испомаже. Рука руку пере. Главно је, да се разуму.

Занимљива и значајна су то времена била. Познавао сам једнога посланика из Тисина доба, који кад је постао посланик, био је сиромах човек а поред тога имао је много деце. Но наступела су сретна времена. Знао се наћи. Све своје синове дао је изучити за апотекаре и то све без једне крајцаре новаца. А знате ли како? Синовима, па и зетовима својим, високим упливом набављавао је концесије за апотеке и то бесплатно. Сећам се, један његов син био је здраво лакомислен, начинио је много дуга, па је морао ту своју апотеку продати. Добио је за њу шесдесет хиљада круна и тим новцем поплаћао своје дугове. Но наскоро опет је дошао себи, подигао се поново, јер му је његов баба, као стуб старе мађарске либералне гарде, набавио једну другу нову концесију за другу апотеку.

По неке је то старо либерално доба било врло корисна ствар. Јер су посланици добијали „концесије“ на жељезничке пруге, апотеку, — посланички кортеши лиценције, бирачи женидбене дозволе — а опозиције батина од општинске славне полиције. Шта ћемо, кад је така самоуправа и уставна слобода у Шајкашкој!

Много сам се интересовао за те концесије. И могу вам рећи, да од свију највише вреде „железничке“. А шта вреде оне, мислим да би најпозванији био, да каже, бивши шајкашки посланик Милан пл. Зака. Ако се неварамо, он је добио у оно доба бесплатно концесију за тителску и бечејску пругу. Као што сам извештен, у исто доба, кад је Зака тражио концесију, тражио је комесар шајкашких ритова, покојни гроф Лајнинген. Шајкаши причају, да је план Лајнингенов био много згоднији за наш свет него Закин. Но није добио концесију он, већ Зака. Знате, он је имао већих заслуга у Шајкашкој, него гроф Лајнин-

ЗА ЧУДО ЈЕФТИНО!

600 ствари само за 1 фор. и 85 новч.

Један диван президионални сат, који се навија сваки 36 сата, са гаранцијом доброг хода са позлаћеним ланцем; 1 дивна игла за пошу са симиљи-дијамантом, 1 врло елегантан позлаћен прстен са имитираним драгим каменом за господу и госпође, 1 диван воље са 150 источних бисера најмодернији накит за женске, 1 дивна гарнитура са дугмадима за манжетне, крагнове и груди са гаранцијом 3 по стотка дубл-злата, 6 комада правих кончаних цепних марава 1 врло леп елегантан писаћи прибор од никла, 1 дивна кутија са огледалом и финим чешљем, 1 лепо мирисави сапун, 1 врло лепо увезена бележница. 72 енглеска пера за писање и 20 комади за дописивање и још 395 разних ствари које су у кући потребне бадава. Све укупно са сатом који сам те новце вреди, коштa само 1 фор. 85 нов. Разашиље у натраг (per Nahname) или кад се пошље новац унаприед.

EXPORTHAUS

H. SPINGARN, Krakau № 140.

Ко наручи два пакета, добија још бадава 1 фини федермесер са две сечивице. За сваки даљи пакет више од два добија се такође такав, федермесер Ако се коме пошиљка не допада, новац се враћа.

578 1—1

СРЕМСКА ВИНАРА

У НОВОМ САДУ,

у лебарској улици, преко пута од Централног Кредитног Завода,

у којој се точи искључиво чисто и изврсно вино г Јосифа Шварца, са рода његовог винограда на каменичком брежуљку Парагу, који се састоји из 20 јутара, а осим тога његовог пецива **комовице и шљивовице**, све, на чаше или у затвореним флашама по умереној цени У гостионици се могу добра и јефтина јела добити — Поруџбине на бурад од **50 литара** па на више примају се у канцеларији

БРАЋЕ ШВАРЦА,
на рибијој пијаци бр 12

1620 22—50

Микин и Стојковић

Централа: у Новом Саду.
Филијала: Стара Пазова.

Главна улица број 2. преко пута владичиног двора.

Телефон број 133. — код „Тигра“.

велика шпецерајска и ДЕЛИКАТЕСНА ТРГОВИНА

препоручује своје богато стовариште брашна, разноврсног сапуна, праве грмесесенције, плава камена, рафије и најбоље гуме за калемљење, најфинијег зејтина за јело, велико стовариште шећера, кафе, пиринча, крупна и ситна грожђа, бадема, лешњика, смокава, шампањца, домаћег и француског коњака, рума и ликера, **велико стовариште минералних вода**, сваковрсних боја за кречење, лака за патосе, **фарнајза и пензле** и све остале у овој струци спадајуће робе.

Пошто смо у свези са првим и највећим светским извозним трговинама и творницама и с тиме нам је могуће и цене тако јефтине ставити, да се код нас свагда свежа и најбоља роба по најефтинијим ценама добити може **на велико и на мало**.

Сваком нека је из своје сопствене користи препоручено, да се за набавку робе обрати **на велику шпецерајску трговину.**

268 8—52 **МИКИНА и СТОЈКОВИЋА**
у Новом Саду и у Старој Пазови

Послуга брза и тачна. ○ Роба увек свежа

Ц. и кр. дворског зубног лекара **Дра Ј. Г. ПОПА** **АНАТХЕРИН** за уста и зубе 2·80, 2·—, 1·—. **Зубни Крем** 60 пот. *Прави је само онда*, ако је с мојим насловом (фирмом) означен.

У Угарској од 1850. г. опште омиљени, као најснажнији, најздравственији и најблаготворнији лек за зубе.

816 4—13

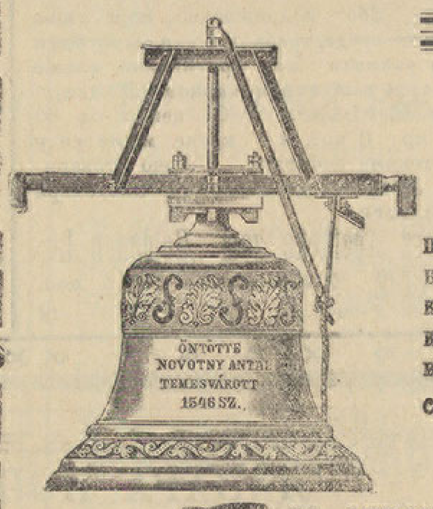

ЗВОНОЛИВНИЦА И ФАБРИКА
ГВОЗДЕНИХ КОЗА ЗА ЗВОНА
АНТОНА НОВОТНИЈА
У ТЕМИШВАРУ, ФАБРИЦИ

препоручује се — **са гаранцијом на више година** — за израду нових звона и за преливање пукнутих звона у свакој величини, као и за целокупно хармонично удешено звоњење, провиђено са крунем од кованог гвожђа, тако удешеном, да се звона по вољи и лако могу кретати, ако би се на једном месту излупало, чиме се звона сачувају да не пукну.

Особито препоручујем 1185 24—52

од мене израђена и много пута одликована

са отвореним одушкама провиђена звона

Доја су у горњем делу — као виолина са отвором у виду фигуре S провиђена и која имају чуготрајнији, снажнији и дубљи звук, него звона по старој системи прављена, тако да се овако уједном патентирано звоно од килограма изједначује са звуком других по старој системи звона од 461 килограма.

Даље препоручујем **козе за звона** од кованог гвожђа, у торњу слободно стојеће; **звона или шоље за сатове** од метала, **прављење старих звона са крунама од кованог гвожђа**

Илустровани ценовници и прорачуи трошка бесплатно и франко.

На миленарској земаљ изложби у Будимпешти 1895. награђена са великом миленарском медаљом

Календар среће 1909.

Бројеви овог календара среће састављени су од сирочади. Бирајте брзо онај број који пада на Ваш имен- или рођендан, јер згода једног тренутка је многом донела богатство и добро стање.

Јануар	Фебруар	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септемб.	Октобар	Новембар	Децемб.
1 2196	1 9604	1 66613	1 90497	1 35829	1 2111	1 16039	1 64052	1 55568	1 2163	1 90947	1 39147
2 19490	2 66706	2 9993	2 65946	2 78972	2 38744	2 38696	2 69046	2 11168	2 17356	2 66758	2 78854
3 23933	3 41500	3 23385	3 1118	3 90617	3 65941	3 55243	3 2164	3 17358	3 16001	3 39104	3 2148
4 74912	4 62923	4 38678	4 24691	4 53826	4 53849	4 79365	4 17363	4 2151	4 38619	4 9401	4 33116
5 79371	5 2211	5 78977	5 13990	5 66612	5 90615	5 39191	5 19586	5 33400	5 63238	5 4399	5 33309
6 90908	6 19489	6 90491	6 19491	6 90937	6 108703	6 22700	6 3109	6 11143	6 78957	6 19537	6 18311
7 23379	7 23947	7 66716	7 78886	7 9422	7 39108	7 16009	7 33302	7 19516	7 39135	7 3539	7 78964
8 55235	8 52405	8 52264	8 22670	8 19446	8 92875	8 19594	8 74919	8 23416	8 90638	8 66038	8 53832
9 95819	9 66694	9 65925	9 75824	9 33376	9 66730	9 90611	9 52442	9 33106	9 66705	9 55548	9 90940
10 16040	10 52250	10 39167	10 52265	10 3522	10 39197	10 2138	10 55396	10 37239	10 18332	10 3922	10 55329
11 6775	11 2144	11 74992	11 22452	11 17364	11 65923	11 18383	11 75823	11 11156	11 38627	11 66638	11 6785
12 38655	12 18388	12 18358	12 6789	12 95874	12 18356	12 23390	12 66726	12 9406	12 9914	12 78975	12 90950
13 64705	13 37232	13 19973	13 11172	13 4393	13 6800	13 55598	13 5224	13 39160	13 23381	13 16031	13 3534
14 41478	14 9499	14 23456	14 38610	14 78997	14 24684	14 53835	14 38707	14 91615	14 18316	14 38624	14 19435
15 55226	15 90462	15 74981	15 3505	15 64838	15 4360	15 79368	15 33120	15 63915	15 2100	15 2001	15 74908
16 90901	16 19564	16 38741	16 16032	16 39186	16 33296	16 64778	16 9968	16 55541	16 33343	16 23497	16 55362
17 2216	17 22654	17 55576	17 78884	17 74987	17 78881	17 2188	17 19442	17 79352	17 19644	17 18305	17 66763
18 33438	18 19566	18 74988	18 52238	18 64832	18 55354	18 18379	18 23946	18 66618	18 2124	18 52274	18 63742
19 75802	19 38725	19 2169	19 91623	19 90931	19 39184	19 33393	19 3540	19 55353	19 9457	19 66660	19 75821
20 108702	20 99649	20 18345	20 55245	20 23948	20 16018	20 55580	20 17355	20 90907	20 33104	20 55552	20 78956
21 19190	21 53844	21 92893	21 17360	21 9458	21 33426	21 78887	21 90948	21 2449	21 78989	21 69020	21 90902
22 52296	22 23451	22 11189	22 39139	22 18387	22 19557	22 95869	22 9956	22 11171	22 55363	22 4389	22 52142
23 66710	23 63912	23 78990	23 24689	23 19560	23 33460	23 65939	23 55526	23 37245	23 52218	23 22612	23 66654
24 74952	24 41495	24 90632	24 66656	24 35819	24 13994	24 90933	24 16029	24 16008	24 13981	24 63904	24 52148
25 90945	25 39113	25 41490	25 39142	25 2101	25 63248	25 24659	25 24682	25 19510	25 23939	25 108724	25 2179
26 22689	26 66768	26 66745	26 63233	26 55571	26 78883	26 18363	26 69040	26 92886	26 92895	26 9901	26 33354
27 78861	27 39165	27 52426	27 22494	27 74902	27 41487	27 4396	27 39107	27 52201	27 2181	27 22610	27 22681
28 55597	28 23395	28 33121	28 2201	28 90646	28 66759	28 17361	28 66740	28 66738	28 24681	28 23386	28 16004
29 59366		29 66683	29 4397	29 55388	29 18 64	29 38683	29 52220	29 75806	29 74913	29 16037	29 91612
30 63728		30 9994	30 23469	30 75412	30 23496	30 90637	30 90603	30 55504	30 55586	30 33123	30 92878
31 9917		31 22693		31 66765		31 74929	31 74916		31 74969		31 39138

Вучеће прве класе XXIV кр. уг. повлашћене класне лутрије биће 19. и 21. маја по римском.

Цена свећки	Цео лоз	Половина	Четвртина	Једна осмина
I. класе:	К 12—	К 6—	К 3—	К 1·50

491 3—4

Разашиљање оригиналног лоза бива кад се новац у напред пошаље или са поузећем

Поручује се најлакше са поштанском упутницом. Поштански чекови за бесплатно шиљање новца стоје нашим поштованим муштеријама бадава на расположењу. После сваког одржаног вучења достављају се званичне листе од вучења. Горњи сретни бројеви искључиво се могу добити

само код Bankhause GAEDICKE, Budapest, IV, Kosuth Lajos u. 11.

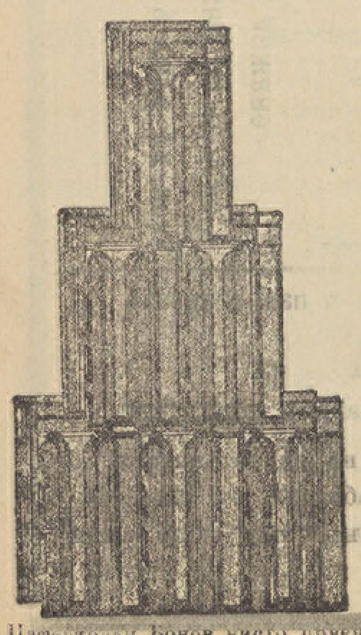

Патентовани Бонов чисто црвени цреп.

БОНОВЕ ВЕЛИКО-КИКИНДСКЕ ЦИГЉЕ.

Најбоља каквоћа црепа по најјефтинијој цени. Изволте захтевати ценовник.

Траже се заступници.

БОНОВА ЦИГЉАНА
ВЕЛ. КИКИНДА
(Bohn'sche Ziegelwerke, Nagy Kikinda.)

3—

Шајкашко питање.

— Др. Ђ. Тапавица. —

(Наставак.)

Сто шесдесет цесија је спроведено у вредности од седам стотина педесет и четири хиљаде круна.

На основу облигација, меница, као нов дуг укњижено је шест милијона две стотине педесет и четири хиљаде круна.

Две хиљаде шест стотина осамдесет и четири уговора је склопљено у вредности од два милијона три стотине двадесет и осам хиљада круна.

Дакле 1907. године у тителској грунтовници спроведено је једанаест хиљада три стотине седамдесет и девет поднесака у укупној вредности од *четрнаест милијона две стотине седамдесет и једне хиљаде круна*!

Док је у паланачком срезу, који смо ради сравнења са шајкашким срезом узели, исте године било само пет хиљада пет стотина осамдесет и девет грунтовни поднесака.

То и опет сведочи непобитно, да је шајкашки срез у погледу материјалног благостања са сто постотака слабији од паланачког.

Тителска грунтовница, мада има изврсно судско особље и мада је ово по броју још једаред толико велико као у другим судским грунтовним званима, ипак од силна посла једва може да посвршава своје послове. Поједини поднесци морају да по године чекају, док се укњиже. И то зато, што је посао огроман, може се рећи јединствен у целој држави. Јер тога јада, таког материјалног преврата нема ваљда нигде, као што је код наших јадних Шајкаша.

Но пођимо још један корак даље.

Тителску грунтовницу смо видели. Видимо сада, како изгледају шајкашки сремски судови и упоредимо их са споменутим паланачким срезом.

Погледајмо прво *сумарне парнице*.

1905. године било их је у Шајкашкој хиљаду пет стотина седамдесет и четири, док је у паланачком срезу било само шест стотина педесет и шест сумарних парница.

Год. 1906. У Шајкашкој хиљаду пет стотина седамдесет, а у паланачком срезу пет стотина тридесет и пет.

Год. 1907. у Шајкашкој две хиљаде стодвадесет и шест, а у паланачком срезу само седам стотина осамнаест.

Платежних налога (Fizetési meghagyás):

У паланачком срезу било је 1905. г. пет стотина осамнаест, а у Шајкашкој хиљаду сто тридесет и девет.

1906. године у паланачком срезу триста двадесет и три, а у Шајкашкој осам стотина и шесдесет и један.

1907. године у паланачком срезу четири стотине и једанаест, а у Шајкашкој хиљаду деведесет и један.

А тек *егзекуција*:

1905. године у паланачком срезу четири стотине тридесет и три, а у Шајкашкој хиљаду четири стотине педесет.

1906. године у паланачком срезу четири стотине двадесет и седам, а у Шајкашкој хиљаду пет стотина четрдесет и шест.

А тек 1907. године! Ту је тек загрдила Шајкашка.

У паланачком срезу било је само пет стотина и осамдесет и један, а у Шајкашкој *три хиљаде три стотине и педесет — дакле пет пута више*.

Ето то вам је слика и мерило данашњег јадног стања шајкашкога.

Могли би смо овде још много што шта рећи, изнети још више и подробнијих података. Сравнити поједине шајкашке општине са оним нешајкашким општинама, где више од десет година ниједна егзекупија спроведена није. Но ово нећу да чиним, јер би отишао здраво далеко. Држим, да је и ово, што сам изнео, са свим доста, па да сазнамо материјалне прилике данашњег шајкашког становништва.

Можда ће неки од оних, који се овим мојим писањем буду нашли погођени, рећи, да све не стоји, да све није истина што сам ја овде изнео, али сада после овога мора ће замукнути. Да све оно, што сам навео, није истина а што званичним списима увек могу и потврдити, откуда би данашњи Шајкаши, који пре тридесет година ни крајцаре дуга нису имали, данас дуговали силне милијоне?!

Када је војничка управа вековима умела сачувати Шајкаше од дуга — зашто данашња напредна (?) Тисиног кова управа то није учинила?

Јасно је, да одговорност данашњега јаднога шајкашкога стања, само и искључиво терети представнике данашње управе.

Нека нам на то одговоре и разјасне бачки поджупан, шајкашке надсолге, натароши и кнежеви, па и њихов дични заштитник Милан пл. Зака.

Јер није доста набављати пасоше, женидбене дозволе, поједине шајкашке изелице потхрањивати лиценцијама и т. д., — тиме се још нису ти усрећитељи шајкашког народа шајкашком народу одужили.

Шајкашки народ тражи хлеба, животних сретстава и у опште благостања од представника своје управе. Тражи бар оно, што је било за време старе границе, док још није била разрешена ако му већ нешто боље не могу дати и осигурати.

* * *

И индустрија и трговина, као што смо видели напред, некада је јако напредовала међу шајкашким народом.

Већ 1538. и 1571. у време турскога доба Шајкаши робу продају за жито. Они дижу подунавске вароши. Индустријалне школе су већ 1803. године под њима јако напредовале.

Ко не зна данашње шајкашке прилике, странац, када прочита то горе наведено, мислиће, да садањи Шајкаши, као потомци својих дичних предака, као вешт и напредан народ, данас у добу слободне утакмице, на пољу индустрије и трговине морају врло високо стајати. Па то би управо и требало да је. То би било природно. Јер народ, који је имао своју културу пре пет стотина година, ма била она на почетку ма колико мајушна, ако ју непрестано попуњује, дотерује и усавршава, треба да је данас много јача и напреднија од оних, који су доцније почели гајити ту културну грану, а особито од оних, који су је тек пре неколико десетина година започели.

Но на жалост, данас у Шајкашкој није тако, као што би требало. Што се тиче трговине и индустрије, шајкашки народ не да није коракнуо од разрешења границе ни једнога корака — већ напротив нема данас ни онога, што је пре педесет година имао. Тек ако не сматрамо за културно унапређење оне познате „вексларне појаве“ на пољу трговине односно трговања. Да, ако на то мислимо, онда је Шајкашка јако напредовала. Јер данас је скоро свакога Шајкаша, који ни не зна читати ни писати, та „вексларна култура“ бар унапредила толико да зна своје име потписати. Гдекоји, који се јако извежбао, зна потписати и туђе. Дешавало се после, да је таки дошао и у бајбок због оно мало писања. Но о том засад доста. На сваки начин већ овде морамо утврдити, да су данашњи Шајкаши од разрешења границе у томе погледу имали добре учитеље, односно много их је новаца стало, док су изучили и те занате.

Било је „напретка“ и иначе. На пример, правиле се лажне банке. А било је и таких случајева, да су од нашега света изваравани силни новци за тобожње лажне банке.

Па шта да кажемо о оним зајмовима на жито и другу зелену храну! Молим вас, та је трговина данас врло напредна у Шајкашкој. Ту се заслужује леп новац. Зна наш Шајкаш већ и за „берзанске диференције“ али за то је по гдекоји и скикнуо.

Или да вам кажем коју о оној грани индустрије „Olcsó pénz“ (набавка јефтина новца). Молим вас, то је тако напредна — па као што смо видели ту и општински добошари врбују свет — да се на њој без новчића дају заслуживати хиљаде и хиљаде. Дабогме мора се само здраво пазити, да та подузећа у појединостима не дођу до знања судбенога стола, јер онда цео „кшефт“ је пропао — малер је готов.

На послетку та грана индустрије врло је разноврсна. Има једна „сорта“, што је баш шајкашки специјалитет. Због ње је досада неколико новчаних завода — што не беху доста опрезни — цикнуло. Случај је овај: Неко, ко нема ништа, набави добра два жиранта, па дигне зајам из новчанога завода. Кад дође до пролонгације менице, жиранти већ не потписују сами својеручно менице, већ њихова или дужникова деца, они, који се на суду не могу звати на одговор. Дође за тим и дан плативости, пролонгирање менице. Она се сад већ не сређује. Дође до протеста, па и до суда. И тек ту изађе све на видело. Жиранти, који би могли плаћати, одричу се свога потписа, једном речи не плаћају, — прави дужник пак нема ништа, а ону малу децу, коју су употребили не могу казнити ни онако. То су доиста интересантни случајеви. Но на сваки начин карактеришу шајкашке односе и прилике.

Гле, мал' те нисмо нешто заборавили. Не стоји баш, да Шајкаши од поделе границе нису за унапређење своје трговине од старе тисине либералне гарде и њених садањих моћних последника добили ништа. Добили су: тителску и бечејску жељезничку пругу.

Да, десило се то пре десет, дванајст година. У оно доба, када је већ јако посрнула стара Тисина влада. Када је већ исцрпела све своје могуће изворе за одржавање и издржавање својих миљеника и стубова, те је почела градити жељезнице. То јест, она није градила, него је давала право за градњу (концесије) својим стубовима и миљеницима. Али знате, нису ни они градили већ су у име заслуга бесплатно добивено своје право (концесију) за скупе и велике новце продавали великим подузећима. Да богме, ти су миљеници својим великим упливом испословали код општине и вармеђе, да и оне поклоне велике своте за градњу тих железница, да се олакша подузетницима, јер знате како би они могли плаћати те велике своте за откуп концесије, да од општина не добију ништа. Продаваоци концесије су учинили њима код општине. Подузетници пак могли су тако продаваоцу концесије плаћати већу суму, знате, како то већ иде. Један другога испомаже. Рука руку пере. Главно је, да се разуму.

Занимљива и значајна су то времена била. Познавао сам једнога посланика из Тисина доба, који кад је постао посланик, био је сиромах човек а поред тога имао је много деце. Но наступела су сретна времена. Знао се наћи. Све своје синове дао је изучити за апотекаре и то све без једне крајцаре новаца. А знате ли како? Синовима, па и зетовима својим, високим упливом набављавао је концесије за апотеке и то бесплатно. Сећам се, један његов син био је здраво лакомислен, начинио је много дуга, па је морао ту своју апотеку продати. Добио је за њу шесдесет хиљада круна и тим новцем поплаћао своје дугове. Но наскоро опет је дошао себи, подигао се поново, јер му је његов баба, као стуб старе мађарске либералне гарде, набавио једну другу нову концесију за другу апотеку.

По неке је то старо либерално доба било врло корисна ствар. Јер су посланици добијали „концесије“ на жељезничке пруге, апотеку, — посланички кортеши лиценције, бирачи женидбене дозволе — а опозиције батина од општинске славне полиције. Шта ћемо, кад је така самоуправа и уставна слобода у Шајкашкој!

Много сам се интересовао за те концесије. И могу вам рећи, да од свију највише вреде „железничке“. А шта вреде оне, мислим да би најпозванији био, да каже, бивши шајкашки посланик Милан пл. Зака. Ако се неварамо, он је добио у оно доба бесплатно концесију за тителску и бечејску пругу. Као што сам извештен, у исто доба, кад је Зака тражио концесију, тражио је комесар шајкашких ритова, покојни гроф Лајнинген. Шајкаши причају, да је план Лајнингенов био много згоднији за наш свет него Закин. Но није добио концесију он, већ Зака. Знате, он је имао већих заслуга у Шајкашкој, него гроф Лајнин-

ЗА ЧУДО ЈЕФТИНО!

600 ствари само за 1 фор. и 85 новч.

Један диван презиционални сат, који се навија сваки 36 сата, са гаранцијом доброг хода са позлаћеним ланцем; 1 дивна игла за пошу са симиљи-бриљантом, 1 врло елегантан позлаћен прстен са имитираним драгим каменом за господу и госпође, 1 диван коже са 150 источних бисера најмодернији накит за женске, 1 дивна гарнитура са дугмадима за манжетне, крагнове и груди са гаранцијом 3 по стотка дубл-злата, 6 комада правих кончаних цеп них марака 1 врло леп елегантан писаћи прибор од никла, 1 дивна кутија са огледалом и финим че шљем, 1 лепо мирисави сапун, 1 врло лепо увезена бележница. 72 енглеска пера за писање и 20 комада за дописивање и још 395 разних ствари које су у кући потребне бадава. Све укупно са сатом, који сам те новце вреди, коштa само 1 фор. 85 нов. Разашиље у наточ (per Nahname) или кад се пошље новац унапрее.

EXPORTHAUS

H. SPINGARN, Krakau № 140.

Ко наручи два пакета, добија још бадава 1 фини федермесер са две сечнице. За сваки даљи пакет више од два добија се такође такав, федермесер Ако се коме пошиљка не допада, новац се враћа.

573 1—1

СРЕМСКА ВИНАРА

У НОВОМ САДУ,

у лебарској улици, преко пута од Централног Кредитног Завода,

у којој се точи искључиво чисто и изврсно вино г Јосифа Шварца, са рода његовог винограда на каменичком брежуљку Парагу, који се састоји из 20 јутара, а осим тога његовог печива **комовице и шљивовице**, све, на чаше или у затвореним флашама по умереној цени У гостионици се могу добра и јефтина јела добити — Поруџбине на бурад од **50 литара** па на више примају се у канцеларији

БРАЋЕ ШВАРЦА,
на рибијој пијаци бр 12

1620 22—50

Микин и Стојковић

Централа: у Новом Саду.

Филијала: Стара Пазова.

Главна улица број 2. преко пута владичиног двора.

Телефон број 133. — код „Тигра“.

велика шпецерајска и ДЕЛИКАТЕСНА ТРГОВИНА

препоручује своје богато стоваришта брашна, **разноврсног сапуна, праве гроресенције, плава камена, рафије и најбоље гуме за каламљење, најфинијег зејтина за јело**, велико стовариште шећера, кафе, пиринча, крупна и ситна грожђа, бадема, лешњика, смокава, шампањца, домаћег и француског коњака, рума и ликера, **велико стовариште минералних вода**, сваковрсних **боја** за кречење, **лака за патосе, фирнајз и немзле** и све остале у овој струци спадајуће робе.

Пошто смо у свези са првим и највећим светским извозним трговинама и творницама и с тиме нам је могуће и цене тако јефтине ставити, да се код нас свагда свежа и најбоља роба по најефтинијим ценама добити може **на велико и на мало**.

Сваком нека је из своје сопствене користи препоручено, да се за набавку робе обрати **на веливу шпецерајску трговину.**

268 8—52 **МИКИНА и СТОЈКОВИЋА**

у Новоме Саду и у Старој Пазови

Послуга брза и тачна. ○ Роба увек свежа

Ц. и кр. дворског зубног лекара **Дра Ј. Г. ПОПА** **АНАТХЕРИН** за уста и зубе 2·80, 2·—, 1·—. **Зубни Крем** 60 пот. *Прави је само онда*, ако је с мојим насловом (фирмом) означен.

У Угарској од 1850. г. опште омиљени, као најснажнији, најздравственији и најблаготворнији лек за зубе.

310 4—13

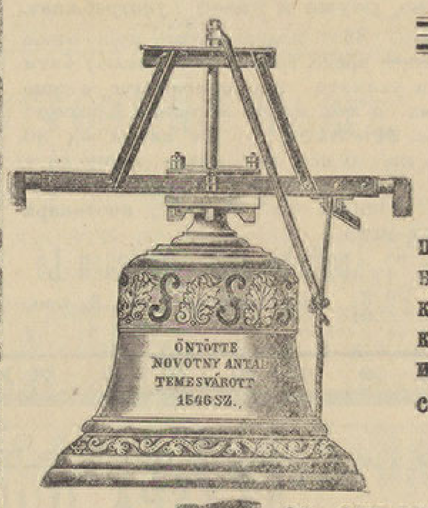

ЗВОНОЛИВНИЦА И ФАБРИКА
ГВОЗДЕНИХ КОЗА ЗА ЗВОНА
АНТОНА НОВОТНИЈА
У ТЕМИШВАРУ, ФАБРИЦИ

препоручује се — **са гаранцијом на више година** — за израду нових звона и за преливање пукнутих звона у свакој величини, као и за целокупно хармонично удешено звоњење, провиђено са крупом од кованог гвожђа, тако удешеном, да се звона по вољи и лако могу кретати, ако би се на једном месту излупало, чиме се звона сачувају да не пукну.

Особито препоручујем 1185 34—52

од мене израђена и много пута одликована

са отвореним одушкама провиђена звона

доја су у горњем делу — као виолина са отвором у виду фигуре S провиђена и која имају куготрајнији, снажнији и дубљи звук, него звона по старој системи прављена, тако да се овако уједном патентирано звоно од килограма изједначује са звуком других по старој системи звона од 461 килограма.

Даље препоручујем **козе за звона** од кованог гвожђа, у торњу слободно стојеће; **звона или шоље за сатове** од метала, **прављење старих звона са крунама од кованог гвожђа**

Илустровани ценовници и прорачуи трошка бесплатно и франко.

На миленарској земаљ изложби у Будимпешти 1895. награђена са великом миленарском медаљом

Календар среће 1909.

Бројеви овог календара среће састављени су од сирочади. Бирајте брзо онај број који пада Ваш имен- или рођендан, јер згода једног тренутка је многом донела богатство и добро стање

Јануар	Фебруар	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септемб.	Октобар	Новембар	Децем
1 2 96	1 9 604	1 66613	1 9 497	1 35829	1 2111	1 16039	1 64 52	1 55568	1 2163	1 90947	1 39
2 194 0	2 66706	2 9993	2 65946	2 78972	2 3874	2 38696	2 69046	2 11168	2 173 6	2 66758	2 78
3 239 3	3 41500	3 23385	3 1118	3 90617	3 65941	3 55243	3 2 64	3 17358	3 16001	3 39104	3 2
4 74912	4 0 2923	4 38678	4 24691	4 53826	4 3849	4 79 65	4 17363	4 2151	4 38619	4 9401	4 33
5 79371	5 2211	5 78977	5 13990	5 66612	5 90615	5 39191	5 19586	5 33400	5 63238	5 4399	5 33
6 90908	6 19489	6 90491	6 19491	6 90937	6 108703	6 22700	6 3109	6 11143	6 78957	6 19537	6 18
7 23379	7 23947	7 667 6	7 78886	7 9432	7 39108	7 16009	7 33302	7 19516	7 39135	7 3 39	7 78
8 55235	8 52405	8 52264	8 22670	8 19446	8 92875	8 19594	8 74919	8 23416	8 90638	8 66 38	8 53
9 958 9	9 66694	9 65925	9 75824	9 33376	9 66730	9 90611	9 52442	9 33106	9 66705	9 55548	9 909
10 16040	10 52250	10 39167	10 52 65	10 3522	10 39197	10 2138	10 55396	10 37239	10 18332	10 39 22	10 55
11 677	11 2144	11 74992	11 22452	11 17364	11 65923	11 18383	11 75823	11 11156	11 38627	11 666 3	11 67
12 38655	12 18388	12 183 8	12 6789	12 95874	12 183 6	12 23390	12 66726	12 9406	12 9914	12 78975	12 909
13 64705	13 37232	13 9973	13 11172	13 4393	13 680	13 55598	13 52 24	13 39160	13 23381	13 6031	13 35
14 41478	14 9499	14 23456	14 38610	14 78997	14 24684	14 53835	14 38707	14 91615	14 18310	14 38624	14 194
15 55226	15 90462	15 749 81	15 3505	15 64838	15 4360	15 79368	15 33120	15 63915	15 210	15 2 01	15 749
16 90901	16 19564	16 38741	16 16032	16 39186	16 33296	16 647 8	16 9968	16 55541	16 33343	16 23497	16 553
17 2216	17 22654	17 555 6	17 78884	17 74987	17 78881	17 2188	17 19442	17 79352	17 19 44	17 18305	17 667
18 33438	18 19566	18 74988	18 52238	18 64832	18 55354	18 18379	18 23946	18 66618	18 2124	18 52274	18 637
19 75802	19 38725	19 2169	19 91623	19 90931	19 39184	19 33393	19 3540	19 55353	19 9457	19 66 0	19 758
20 108702	20 99649	20 18345	20 55245	20 23948	20 16018	20 55580	20 17355	20 90 07	20 33104	20 55 52	20 789
21 9190	21 53844	21 928 93	21 17360	21 9458	21 33426	21 78887	21 90 948	21 2449	21 78989	21 69020	21 909
22 52296	22 23451	22 11189	22 39139	22 18387	22 19557	22 95869	22 9956	22 11171	22 55363	22 4389	22 521
23 66710	23 63912	23 78990	23 24689	23 19560	23 33460	23 65939	23 55526	23 37245	23 52218	23 22612	23 666
24 74952	24 41495	24 90632	24 66656	24 35819	24 13994	24 90933	24 16029	24 16008	24 13981	24 63904	24 521
25 90945	25 39113	25 41490	25 39142	25 2101	25 63248	25 24659	25 24682	25 19510	25 23939	25 108724	25 217
26 22689	26 66768	26 66745	26 63233	26 55571	26 78883	26 18363	26 69040	26 92886	26 928 95	26 9901	26 3335
27 78861	27 39165	27 52426	27 22494	27 74902	27 41487	27 4396	27 39107	27 52201	27 2181	27 22610	27 2268
28 55597	28 23395	28 33121	28 2201	28 90646	28 66759	28 17361	28 66740	28 66738	28 24681	28 23386	28 1600
29 59366		29 66683	29 4397	29 55388	29 18 64	29 38683	29 52220	29 75806	29 74913	29 16037	29 9161
30 68728		30 9994	30 23469	30 75412	30 23496	30 90637	30 90603	30 55504	30 55586	30 33123	30 9287
31 9917		31 22693		31 66765		31 74929	31 74916		31 74909		31 3912

Вучече прве класе XXIV кр. уг. повлашћене класне лутрије биће 19. и 21. маја по римском

Цена срећки	Цео лоз	Половина	Четвртина	Једна осмина
I. класе:	К 12·—	К 6·—	К 3·—	К 1·50

491 3—4

Разашиљање оригиналног лоза бива кад се новац у напред пошаље или са поузећем

Поручује се најлакше са поштанском упутницом. Поштански чекови за бесплатно шиљање новца стоје нашим поштованим муштеријама бадава на расположењу. После сваког одржаног вучења достављају се званичке листе од вучења. Горњи срећни бројеви искључиво се могу добити

само код Bankhause GAEDICKE, Budapest, IV, Kosuth Lajos u. 11.

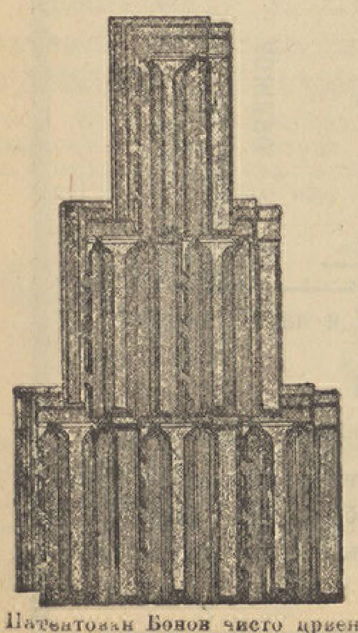

Патентован Бонов чисто црвени реп.

БОНОВЕ ВЕЛИКО-КИКИНДСКЕ ЦИГЉЕ.

Најбоља каквоћа црепа по најјефтинијој цени. Изволте захтевати ценовник.

Траже се заступници.

3—

БОНОВА ЦИГЉАНА

ВЕЛ. КИКИНДА

(Bohn'sche Ziegelwerke, Nagy Kikinda.)

Шајкашко питање.

— Др. Ђ. Тапавица. —

(Наставак.)

Сто шесдесет цесија је спроведено у вредности од седам стотина педесет и четири хиљаде круна.

На основу облигација, меница, као нов дуг укњижено је шест милијона две стотине педесет и четири хиљаде круна.

Две хиљаде шест стотина осамдесет и четири уговора је склопљено у вредности од два милијона три стотине двадесет и осам хиљада круна.

Дакле 1907. године у тителској грунтовници спроведено је једанаест хиљада три стотине седамдесет и девет поднесака у укупној вредности од *четрнаест милијона две стотине седамдесет и једне хиљаде круна*!

Док је у паланачком срезу, који смо ради сравњења са шајкашким срезом узели, исте године било само пет хиљада пет стотина осамдесет и девет грунтовни поднесака.

То и опет сведочи непобитно, да је шајкашки срез у погледу материјалног благостања са сто постотака слабији од паланачког.

Тителска грунтовница, мада има изврсно судско особље и мада је ово по броју још једаред толико велико као у другим судским грунтовним звањима, ипак од силна посла једва може да посвршава своје послове. Поједини поднесци морају да по године чекају, док се укњиже. И то зато, што је посао огроман, може се рећи јединствен у целој држави. Јер тога јада, таког материјалног преврата нема ваљда нигде, као што је код наших јадних Шајкаша.

Но пођимо још један корак даље.

Тителску грунтовницу смо видели. Видимо сада, како изгледају шајкашки сремски судови и упоредимо их са споменутим паланачким срезом.

Погледајмо прво *сумарне парнице*.

1905. године било их је у Шајкашкој хиљаду пет стотина седамдесет и четири, док је у паланачком срезу било само шест стотина педесет и шест сумарних парница.

Год. 1906. У Шајкашкој хиљаду пет стотина седамдесет, а у паланачком срезу пет стотина тридесет и пет.

Год. 1907. у Шајкашкој две хиљаде стодвадесет и шест, а у паланачком срезу само седам стотина осамнаест.

Платежних налога (Fizetési meghagyás):

У паланачком срезу било је 1905. г. пет стотина осамнаест, а у Шајкашкој хиљаду сто тридесет и девет.

1906. године у паланачком срезу триста двадесет и три, а у Шајкашкој осам стотина и шесдесет и један.

1907. године у паланачком срезу четири стотине и једанаест, а у Шајкашкој хиљаду деведесет и један.

А тек *егзекуција*:

1905. године у паланачком срезу четири стотине тридесет и три, а у Шајкашкој хиљаду четири стотине педесет.

1906. године у паланачком срезу четири стотине двадесет и седам, а у Шајкашкој хиљаду пет стотина четрдесет и шест.

А тек 1907. године! Ту је тек загрдила Шајкашка.

У паланачком срезу било је само пет стотина и осамдесет и један, а у Шајкашкој *три хиљаде три стотине и педесет — дакле пет пута више*.

Ето то вам је слика и мерило данашњег јадног стања шајкашкога.

Могли би смо овде још много што шта рећи, изнети још више и подробнијих података. Сравнити поједине шајкашке општине са оним нешајкашким општинама, где више од десет година ниједна егзекупија спроведена није. Но ово нећу да чиним, јер би отишао здраво далеко. Држим, да је и ово, што сам изнео, са свим доста, па да сазнамо материјалне прилике данашњег шајкашког становништва.

Можда ће неки од оних, који се овим мојим писањем буду нашли погођени, рећи, да све не стоји, да све није истина што сам ја овде изнео, али сада после овога мора ће замукнути. Да све оно, што сам навео, није истина а што званичним списима увек могу и потврдити, откуда би данашњи Шајкаши, који пре тридесет година ни крајцаре дуга нису имали, данас дуговали силне милијоне?!

Када је војничка управа вековима умела сачувати Шајкаше од дуга — зашто данашња напредна (?) Тисиног кова управа то није учинила?

Јасно је, да одговорност данашњега јадног шајкашкога стања, само и искључиво терети представнике данашње управе.

Нека нам на то одговоре и разјасне бачки поджупан, шајкашке надсолге, натароши и кнежеви, па и њихов дични заштитник Милан пл. Зака.

Јер није доста набављати пасоше, женидбене дозволе, поједине шајкашке изелице потхрањивати лиценцијама и т. д., — тиме се још нису ти усрећитељи шајкашког народа шајкашком народу одужили.

Шајкашки народ тражи хлеба, животних сретстава и у опште благостања од представника своје управе. Тражи бар оно, што је било за време старе границе, док још није била разрешена ако му већ нешто боље не могу дати и осигурати.

* * *

И индустрија и трговина, као што смо видели напред, некада је јако напредовала међу шајкашким народом.

Већ 1538. и 1571. у време турскога доба Шајкаши робу продају за жито. Они дижу подунавске вароши. Индустријалне школе су већ 1803. године под њима јако напредовале.

Ко не зна данашње шајкашке прилике, странац, када прочита то горе наведено, мислиће, да садањи Шајкаши, као потомци својих дичних предака, као вешт и напредан народ, данас у добу слободне утакмице, на пољу индустрије и трговине морају врло високо стајати. Па то би управо и требало да је. То би било природно. Јер народ, који је имао своју културу пре пет стотина година, ма била она на почетку ма колико мајушна, ако ју непрестано попуњује, дотерује и усавршава, треба да је данас много јача и напреднија од оних, који су доцније почели гајити ту културну грану, а особито од оних, који су је тек пре неколико десетина година започели.

Но на жалост, данас у Шајкашкој није тако, као што би требало. Што се тиче трговине и индустрије, шајкашки народ не да није коракнуо од разрешења границе ни једнога корака — већ напротив нема данас ни онога, што је пре педесет година имао. Тек ако не сматрамо за културно унапређење оне познате „вексларне појаве“ на пољу трговине односно трговања. Да, ако на то мислимо, онда је Шајкашка јако напредовала. Јер данас је скоро свакога Шајкаша, који ни не зна читати ни писати, та „вексларна култура“ бар унапредила толико да зна своје име потписати. Гдекоји, који се јако извежбао, зна потписати и туђе. Дешавало се после, да је таки дошао и у бајбок због оно мало писања. Но о том засад доста. На сваки начин већ овде морамо утврдити, да су данашњи Шајкаши од разрешења границе у томе погледу имали добре учитеље, односно много их је новаца стало, док су изучили и те занате.

Било је „напретка“ и иначе. На пример, правиле се лажне банке. А било је и таких случајева, да су од нашега света изваравани силни новци за тобожње лажне банке.

Па шта да кажемо о оним зајмовима на жито и другу зелену храну! Молим вас, та је трговина данас врло напредна у Шајкашкој. Ту се заслужује леп новац. Зна наш Шајкаш већ и за „берзанске диференције“ али за то је по гдекоји и скикнуо.

Или да вам кажем коју о оној грани индустрије „Olcsó pénz“ (набавка јефтина новца). Молим вас, то је тако напредна — па као што смо видели ту и општински добошари врбују свет — да се на њој без новчића дају заслуживати хиљаде и хиљаде. Дабогме мора се само здраво пазити, да та подузећа у појединостима не дођу до знања судбенога стола, јер онда цео „кшефт“ је пропао — малер је готов.

На послетку та грана индустрије врло је разноврсна. Има једна „сорта“, што је баш шајкашки специјалитет. Због ње је досада неколико новчаних завода — што не беху доста опрезни — цикнуло. Случај је овај: Неко, ко нема ништа, набави добра два жиранта, па дигне зајам из новчанога завода. Кад дође до пролонгације менице, жиранти већ не потписују сами својеручно менице, већ њихова или дужникова деца, они, који се на суду не могу звати на одговор. Дође за тим и дан плативости, пролонгирање менице. Она се сад већ не сређује. Дође до протеста, па и до суда. И тек ту изађе све на видело. Жиранти, који би могли плаћати, одричу се свога потписа, једном речи не плаћају, — прави дужник пак нема ништа, а ону малу децу, коју су употребили не могу казнити ни онако. То су доиста интересантни случајеви. Но на сваки начин карактеришу шајкашке односе и прилике.

Гле, мал' те нисмо нешто заборавили. Не стоји баш, да Шајкаши од поделе границе нису за унапређење своје трговине од старе тисине либералне гарде и њених садањих моћних последника добили ништа. Добили су: тителску и бечејску жељезничку пругу.

Да, десило се то пре десет, дванајст година. У оно доба, када је већ јако посрнула стара Тисина влада. Када је већ исцрпела све своје могуће изворе за одржавање и издржавање својих миљеника и стубова, те је почела градити жељезнице. То јест, она није градила, него је давала право за градњу (концесије) својим стубовима и миљеницима. Али знате, нису ни они градили већ су у име заслуга бесплатно добивено своје право (концесију) за скупе и велике новце продавали великим подузећима. Да богме, ти су миљеници својим великим упливом испословали код општине и вармеђе, да и оне поклоне велике своте за градњу тих железница, да се олакша подузетницима, јер знате како би они могли плаћати те велике своте за откуп концесије, да од општина не добију ништа. Продаваоци концесије су учинили њима код општине. Подузетници пак могли су тако продаваоцу концесије плаћати већу суму, знате, како то већ иде. Један другога испомаже. Рука руку пере. Главно је, да се разуму.

Занимљива и значајна су то времена била. Познавао сам једнога посланика из Тисина доба, који кад је постао посланик, био је сиромах човек а поред тога имао је много деце. Но наступела су сретна времена. Знао се наћи. Све своје синове дао је изучити за апотекаре и то све без једне крајцаре новаца. А знате ли како? Синовима, па и зетовима својим, високим упливом набављавао је концесије за апотеке и то бесплатно. Сећам се, један његов син био је здраво лакомислен, начинио је много дуга, па је морао ту своју апотеку продати. Добио је за њу шесдесет хиљада круна и тим новцем поплаћао своје дугове. Но наскоро опет је дошао себи, подигао се поново, јер му је његов баба, као стуб старе мађарске либералне гарде, набавио једну другу нову концесију за другу апотеку.

По неке је то старо либерално доба било врло корисна ствар. Јер су посланици добијали „концесије“ на жељезничке пруге, апотеку, — посланички кортеши лиценције, бирачи женидбене дозволе — а опозиције батина од општинске славне полиције. Шта ћемо, кад је така самоуправа и уставна слобода у Шајкашкој!

Много сам се интересовао за те концесије. И могу вам рећи, да од свију највише вреде „железничке“. А шта вреде оне, мислим да би најпозванији био, да каже, бивши шајкашки посланик Милан пл. Зака. Ако се неварамо, он је добио у оно доба бесплатно концесију за тителску и бечејску пругу. Као што сам извештен, у исто доба, кад је Зака тражио концесију, тражио је комесар шајкашких ритова, покојни гроф Лајнинген. Шајкаши причају, да је план Лајнингенов био много згоднији за наш свет него Закин. Но није добио концесију он, већ Зака. Знате, он је имао већих заслуга у Шајкашкој, него гроф Лајнин-

ген. За то је примљен његов план и њеј додељена бесплатна концесија за градњу пруге, јер је исти план био као што причају, врло практичан т. ј. за Заку.

Тако добише и Шајкаши жељезницу!

* * *

Прозборимо коју и о данашњим здравственим приликама, односно неприликама шајкашким.

У старо доба власти су биле дужне, да надгледају, да ли старешина куће снабдева чланове породице потребним оделом и храном. То наређује већ закон од 1737. године.

По регуламенту од 1764. капетан или офисир дужан је био бар једаред недељно прегледати сваку кућу граничарску и њене чланове. Тридесет и седам извештаја, као што смо видели, морала је свака компанија слати о здравственим приликама.

Власт је пазила, и то врло строго, да ни један Шајкаш не руши своје здравље. Строго је био кажњен нарочито онај, који продаје кварено пиће. По тим наређењима, крчме се затварале већ у девет сахати у вече. Оболелом Шајкашу стајале су бесплатно на расположењу државне купке.

Без разлике пола и године сваки становник је био бар једаред годишње прегледан. Онај, који је имао уквару, бадава је добивао подвезу. Капетанова је дужност била, да строго пази, да сваки болесник добије потребну подвезу и да је и носи.

Марву пре клања, имала је прегледати нарочита комисија.

Биртови, пекарије морали се редовно прегледати. Нарочито се строго пазило, да се здрављу шкодљиви производи не доносе на пијацу.

Видели смо, како су добро били наплаћени и још засебно и награђивани лечници и бабице. Лекар, бабица, лек, купка, све је то било бесплатно.

Пазило се, да станови буду од добра материјала зидани, здрави, да сваки пар људи, по могућности, има засебну одају.

Позната нам је и тителска грађевинска канцеларија, њен делокруг, њихови инжинири, зидарски и дунђерски палири.

Ето, таке су биле шајкашке здравствене прилике пре разрешења границе.

А данас, сви би нам се у очи смејали, само да рекнемо, а не да захтевамо од садањих општинских представника, да мало разгледају по селу. Да воде бригу, како се храни и одева наш свет.

Уверен сам, да данашњи сремски доктори у Шајкашкој од разрешења границе ни једаред нису обишли и прегледали куће и становништво — а камо ли недељно, као што је некада било.

Ја доста познајем општинске самоуправе, али никада нисам чуо, да је икада и на памет пало којем сремском лекару у Шајкашкој, да даје онакве извештаје, какви се за време границе морали слати вишој власти. Па то је и природно. Јер извештај о здравственим приликама подробно би се само тако могао издати, ако они, који га састављају, заиста и прегледе те прилике и оно грађанство, о коме износе своје мњење у здравственом погледу. Иначе је све оно, што чине, нетачно и лажно.

Молим вас, реците ми, брине ли се ко данас, шта пије и колико пије који Шајкаш! Када су шајкашки лечници обилазили крчме и прегледали пиће, што се у њима продаје?

Данас су биртови сви мање више отворени и до зоре, само ако има муштерија.

Је ли когод кадгод чуо, да општинско поглаварство зареди од куће до куће, па са својим лечницима прегледа све становнике редом? А још мање, да ли се неко од грађанства, ако је болестан, лечи и како се лечи.

Данас двадесет постотака нашега ратарскога сталежа живи по влажним становима, нездравим јазбинама. Ко се данас брине о томе, колико њих душа живе у једној соби?

Ко обавља данас дужности некадање тителске грађевинске канцеларије? Где су данас њени инжинири, зидарски и дунђерски палири, који бригу воде о грађевинским приликама?

Јадне су данашње здравствене прилике у Шајкашкој. Колико света данас живи под настрешницама! Колико је њих заражено, па опало сасвим, јер се многи често, врло често не могу ни да наједу, а већина се храни рђаво.

Данас поједине шајкашке општине имају стотинама хиљада чиста дохотка од општинскога иметка. Дакле не стоји да нема средстава, да се здравствене прилике не би могле поправити. Треба само хтети. У тим богатим општинама, као што су данас шајкашке, нема никаквих болница, свет од зараза пропада, гине немилице. За то нико не води бригу. Позвани говоре: нема за то средстава.

Дабогме, за то нема. Али по општинама издржавати месецима жандармерију и то по педесет пешака и тридесет коњаника; плаћати им за издржавање од човека две крунс и тридесет осам потура дневно; дизати штале за тридесет жандарских коња за дванаест хиљада круна — разуме се без јавне дражбе, без претходне погодбе — и то све на општински трошак — на то има се новаца. Наш свет од беде и јада гине и пропада, а поједини њихови општински и виши представници у своме болесноме, умноме, гдекоји пак у напитоме стању проналазе „велеиздајнике“. И на то се троше хиљаде и хиљаде од општинскога новца.

А напослетку томе се ја ни најмање не чудим. Јер баш те прилике најсветлије сведоче, докле су дотерале садање шајкашке управе, какво поверење уживају у народу своме, кад су само са огромном жандарском заштитом у стању себе одржати. Види се и из тога, да су јадници дотерали до дувара — а даље већ и не иде.

И овде ћу изнети званичне податке, да докажем наше народно опадање, да нико не може ни посумњати у истинитост мојих тврдња.

Преда мном су званични извештаји матрикула од 1907. године.

По овима например у

Мошорину је рођено сто четрдесет и три а умрло је сто тридесет и пет српских душа.

У *Кађу* је рођено сто тридесет и једна а умрло је сто тридесет и три српске душе.

У *Тителу* је рођено осамдесет и четири а умрло је седамдесет и једна душа.

У *Ковиљ-Сентивану* родило се шездесет а умрло је шездесет и шест српских душа.

У *Гардиновци* родило се шездесет и шест, а умрло је педесет и седам и т. д.

Дакле рађало се онолико, колико је и умирало, а по гдекојим општинама је још више умирало, него што се рађало.

Но узмимо друге податке. Загледајмо, како су испале овогодишње асентације (војачења, новачења). Оне су увек приближно мерило за здравствене прилике.

Могу вам рећи, да је у тителском срезу ове године управо за стотину мање дошло под асентацију него лане. То је отуда, што млад свет у последње време нагло умире. 1888. године на пример у Горњем Ковиљу рођено је педесет и шест мушкараца, а од ових данас је само десет у животу.

Прегледа ради сравнимо паланачки срез са шајкашким. И овом приликом ћемо се уверити, како стојимо. У паланачком срезу 1907. године од седам стотина и шест регрута асентирано је двеста седамдесет, дакле од сто: тридесет и осам. Док у жабаљском срезу од шест стотина тридесет и девет једва сто седамдесет и пет, дакле од стотине само двадесет и седам беху способни за војну службу.

Ето тако изгледа садања наша шајкашка момчадија.

Доиста далеко смо дотерали!!

Пре тридесет и неколико година, док је војна граница постојала, мало који граничарски момак да није био способан за војну службу. Та наше граничарске девојке нису се хтеле ни удавати за момка, који није војник. Данас — видите како изгледамо.

Доиста честитати се може садањим сремским лечницима шајкашким. С правом су заслужили прославе, јер шајкашке здравствене прилике доиста „фино“ изгледају!

* * *

Морамо се осврнути и на садање школске прилике.

По старом кантонском закону од 1784. године недељно се слали извештаји о школским приликама. Месном старешини морао је учитељ сваки дан пријавити оне родитеље, чија деца без оправдања изостају од школе. У оно доба није се знало за шалу. Јер после друге опомене немарни родитељи на више дана долазе у затвор.

Велика се пажња обраћала у старој Шајкашкој на школство и просвету у опште. Познато нам је, да су марљиви учитељи још пре сто година за свој рад били добро награђивани. Познате су нам и оне батаљунске школске комисије. Знамо, како су исте, на челу са мајором, ревносно похађале полугодишње школске испите.

Од куд би била у оно доба она велика интелигенција шајкашких синова, да их нису слали на више школе? Та шајкашка умна бистрина, тежња за новинама, способност му за механичку спрему сведоче да је васпитање, умно напредовање тадањих Шајкаша изврсно било. А сви знамо и то, да ратарски конзерватизам у обратном сразмеру стоји према општем образовању. Што је који народ више образован, тим је мање конзервативан и обратно.

На онаком ступњу образовања, са онаквим просветним установама стајао је шајкашки народ још пре сто година.

Да видимо сада, какви су односаји данас.

Пред очима су ми они шајкашки младићи, који данас ступају у живот, постају људи, своје газде. Од њих многе познајем и могу вам рећи, да од тих младића врло мален број зна читати и писати. Име и презиме ипак зна потписати скоро сваки, јер му је потребно да зна да потпише меницу. Но то није научио у школи. То су га научиле животне потребе.

Станимо и питајмо, шта је узрок томе? Ето то, што кад су ти младићи као деца требали ићи у школу, родитељи њихови слали су по неколико мерова жита учитељу, да их не тражи за школу. Власт није надгледала као пре, да деца тачно похађају школе — и тако су ти младићи необразовани и неупућени. Та молим вас, јели ко чуо данас да родитељ буде ухапшен, што му деца не похађају редовно школу! Штета је за сваку даљу реч.

У оно доба биле су и посебне награде и то велике награде за добру наставу. Данас тога нема. Мада је признато свугде, да је и тако средство врло корисно за подстрекавање учитељства и унапређење школства.

О интересовању садање општинске управе за школство нећу ни да говорим.

На сваки начин садање су општинске управе криве, што данас нема оних штипендија за више васпитавање шајкашких синова. О агрикултури нећу ни да говорим. Јер средстава би било за то.

Није се томе много ни чудити. Јер молим вас, треба да смо начисто. Данас општински натароши воде бригу само о оном, где и они могу што заслужити. Из школства слаба је работа за њих — па зато и не воде много бриге о њему.

А напослетку, где би се они замерили комуналном учитељству. Част изузетцима. Но већина од њих су њихови људи. Партнери у картању, пићу и што год хоћеш. А што је најглавније они су стубови, неуморни борци старе мађарске либералне гарде и њених следбеника у Шајкашкој. Та господа воле, само кафану и заветрину. Зато од чих и не треба очекивати, да они васпитају наш свет, рецимо, у агрикултури. Да подхрањују онакове вртове, какви су били некадањи ерарски, које су потхрањивали и одржавали у првом реду стари граничарски учитељи.

У кратко: жалосно, врло жалосно стоји данас школство у Шајкашкој.

(Наставиће се)

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.